

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Markéta Nepokojová

(marketa.nepokojova@seznam.cz)

BEZPEČNOSTNÍ HROZBY

AFRICKÉHO ROHU

Analýza bezpečnostního regionálního komplexu

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Markéta Žídková, Ph.D., M.A.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 31. března 2011

Markéta Nepokojová

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce Mgr. Markétě Žídkové, Ph.D., M.A. za cenné rady, které mi při psaní práce poskytovala a hlavně trpělivý přístup, který během psaní této práce měla.

OBSAH

ÚVOD	4
1 TEORETICKÉ UVOZENÍ – VYSVĚTLENÍ TERMÍNŮ, RSCT A JEJÍ KRITIKY	13
1.1 Vymezení termínů bezpečnost, hrozba a sekuritizace.....	13
1.2 Význam regionální úrovně a aspekty RSCT, které se zkoumají při určování typu RSC.....	16
1.3 Kritiky vůči RSCT.....	19
2 KRÁTKÉ ANALÝZY VÝVOJE BEZPEČNOSTNÍ SITUACE V ZEMÍCH AFRICKÉHO ROHU	23
2.1 Džibutsko	25
2.1.1 Základní údaje	25
2.1.2 Historie vývoje.....	26
2.1.3 Nástin současné politické reality	27
2.1.4 Náboženské a etnické složení společnosti.....	27
2.1.5 Zahraniční vztahy.....	28
2.1.6 Hospodářská situace.....	28
2.2 Etiopie a Eritrea	29
2.2.1 Základní údaje	29
2.2.2 Historický vývoj Etiopie a Eritreje	30
2.2.3 Nástin současné politické reality v Etiopii.....	32
2.2.4 Náboženské a etnické složení společnosti.....	34
2.2.5 Zahraniční vztahy.....	35
2.2.6 Hospodářská situace.....	36
2.2.7 Nástin současné politické reality v Eritreji	38
2.2.8 Náboženské a etnické složení společnosti.....	39
2.2.9 Zahraniční vztahy.....	39
2.2.10 Hospodářská situace.....	41
2.3 Somálsko	42
2.3.1 Základní údaje	42
2.3.2 Historie vývoje.....	43
2.3.3 Nástin současné politické reality	47
2.3.4 Náboženské a etnické složení společnosti.....	49

2.3.5	Zahraniční vztahy	51
2.3.6	Hospodářská situace.....	52
3	BEZPEČNOSTNÍ HROZBY	54
3.1	Splnění čtyř kritérií nezbytných pro určení typu RSC.....	55
3.2	Bezpečnostních hrozby zemí Afrického rohu a jejich aktéři sekuritizace	58
3.3	Propojení bezpečnostních hrozeb a určení typu regionu podle RSC	62
	ZÁVĚR	66
	PRAMENY A LITERATURA.....	75
	PRAMENY	75
	Časopisy	75
	Jiné prameny.....	76
	LITERATURA.....	80
	PŘÍLOHY	83
	Seznam.....	83
	Obrazové přílohy.....	85
	Textové přílohy.....	89
	ANOTACE	92

ÚVOD

Ve druhé polovině minulého století, kdy byl svět rozdělen na dva mocenské bloky, stály v centru pozornosti Spojené státy Americké (USA) a Svaz sovětských socialistických republik (USSR). Dominance těchto dvou supervelmocí byla ukončena až s rozpadem USSR, čímž byl spuštěn dezintegrační proces, který měl klíčový dopad na změnu existujícího charakteru mezinárodního systému.

Základní jednotkou mezinárodních vztahů zůstal sice nadále stát, ale do popředí zájmu se v oblasti bezpečnosti začala dostávat i nižší úroveň, než-li je státní, a to regionální. Státní úroveň nadále zůstává významnou, ale vzhledem k oslabení vlivu velkých mocností¹ jsou také důležitá nově vzniklá regionální uskupení jako například Pobaltské země, Africký roh, Zakavkazské státy aj., které ačkoliv nejsou jedním státem, nýbrž skupinou států spolu sousedících, vykazují podobné znaky.²

Částí světa, ve které mocnosti působily ve velké míře, a kde ovlivňovaly fungování zemí, je Afrika. Na tomto kontinentu začaly vznikat rokem 1961 samostatné státy, které sice přestávaly být závislé na koloniálních mocnostech, ale byly až do roku 1991, než se rozpadl SSSR, předmětem soupeření dvou mocenských bloků.

V současné době se Afrika potýká s velkými sociálními problémy a nachází se v ní více než 30 ze 40 nejzaostalejších a nejchudších zemí světa, přičemž nejrizikovější oblastí je subsaharské Afrika.³ Epidemie AIDS a dalších onemocnění, hladomory a občanské války jsou jen jedním z důsledků chudoby a rozsáhlých socioekonomických problémů.

Součástí subsaharské Afriky je region Africký roh, kterému média věnují, podobně jako celé Africe, pouze nezbytné minimum pozornosti, navzdory neustále se zvyšující krizové situaci, ve které se státy regionu nacházejí. Celou oblast sužují ozbrojené konflikty, v důsledku kterých

¹ USA, Rusko a Čína.

² Jsou jimi hlavně podobná historie a ústavně - právní systém.

³ Přelidnění, chudoba, devastace životního prostředí, šíření nemocí, válek a genocid.

vznikají problémy s uprchlíky, distribuováním lékařské péče, nedostatkem pracovních míst, vysokým počtem lidí žijících na hranici chudoby a celkově s nefungováním států, které nejsou schopné postarat se o své občany a zajistit v zemích bezpečnost.

Práce zkoumá bezpečnostní povahu regionálního uskupení Afrického rohu,⁴ ve kterém je nejenže obtížné pojmenovat konkrétní problémy zemí, které jsou většinou zastřešovány pojmy jako je chudoba nebo občanská válka, ale je ještě složitější si situaci v zemích správně vyložit a najít původce problémů.

Text je geograficky vymezen regionem Afrického rohu, do kterého patří Džibutsko, Etiopie, Eritrea a Somálsko.⁵ K regionu bývají přiřazovány i Keňa a Súdán. Pohledy autorů se ale na vymezení regionu liší. Všichni se nicméně shodují, že Africký roh je tvořen právě čtyřmi státy Džibutskem, Etiopií, Eritreou a Somálskem, čehož se bude držet i tato práce.⁶ Časově se text zaměřuje na události posledních pěti let, avšak současné problémy nelze identifikovat bez předchozí analýzy příčin, které způsobily současnou podobu bezpečnostní situace.⁷

Cílem práce je analyzování bezpečnostních hrozeb v zemích Afrického rohu. Súdán a Keňa, které bývají k regionu některými autory přiřazovány sice mohou mít na bezpečností situaci v zemích vliv, ale nespadají do zkoumání této práce z důvodu příliš širokého vymezení, které by v takovém případě bylo nutné zahrnout. Přiřazení těchto zemí se zjištěním jejich vlivu na dění v Africkém rohu by mohlo být námětem pro další analýzu.

⁴ Alternativně je označován jako Roh Afriky (v anglickém jazyce The Horn of Africa).

⁵ Viz Příloha č. 1. Mapa Afrického rohu.

⁶ V pojetí různých autorů jsou do regionu zařazovány odlišné země. U většiny publikací panuje shoda na čtyřech státech – Džibutsko, Etiopie, Eritrea a Somálsko. Někteří přidávají Keňu a Súdán, ale literatura se liší. Širší řazení: Džibutsko, Etiopie, Eritrea, Keňa, Somálsko a Súdán například v: GEDLU, Mesfin: *Zaostřeno na Africký roh*. Mezinárodní politika, 20, 1995, 11, s. 28-31.

⁷ Využity jsou tedy i prameny popisující vývoj zemí, bez kterého by nebylo možné objektivně popsat současné dění. Je nutné zapracovat i události strašících let, které jsou klíčové pro pochopení dnešní reality.

Bezpečnostní hrozby je možné zkoumat prostřednictvím různých teorií.⁸ Vzhledem ke specifické povaze Afrického rohu, kde je díky velkému množství problémů složité identifikovat bezpečnostní hrozby je pro jejich snažší uchopení použita *teorie regionálních bezpečnostních komplexů* (RSCT) kodaňské školy a jednoho z jejích teoretiků Barry Buzana,⁹ která poskytuje rozsah vhodný právě pro záběr problémů, které vykazuje Africký roh.¹⁰ RSCT umožňuje obecně analyzování bezpečnostních dilemat na úrovni regionů. Cílem teorie je porozumění novému světovému uspořádání, které vzniklo po ukončení bipolarity, protože rovnováha sil a vzájemné partnerství zemí byly přeměněny.¹¹

RSCT je teorií, která u bezpečnostních analýz propojuje bezpečnostní hrozby spolu s regionální úrovní. Relevantní bezpečnostní hrozby,¹² které se v daném časovém období vyskytují v regionu, jsou následně analyzovány, aby bylo zhodnoceno, jakým hrozbám země Afrického rohu čelí.

V zahraničí se RSCT primárně věnují autoři kodaňské školy a předně Barry Buzan, který se o teorii poprvé zmínil roku 1983. Rozšíření o RSCT bylo poté napsáno roku 1988, kdy B. Buzan obhajoval důležitost regionální úrovně a definoval obecně cíl zkoumání RSCT, a to regionální bezpečnostní komplex (RSC). Podle něj se jedná o: „(...) skupinu států, jejichž hlavní bezpečnostní zájmy jsou natolik provázané, že problémy národní bezpečnosti každého z nich nelze přiměřeným způsobem analyzovat či řešit odděleně.“¹³

⁸ Například prostřednictvím základních teorií mezinárodních vztahu - realismu nebo idealismu.

⁹ Kodaňská škola, repetivě okruh analytiků Kodaňského institutu pro výzkum míru (Copenhagen Peace Research Institute), zkoumá obecně bezpečnost, nikoliv však podle tradičního pojetí realistů, kteří mají za cílený objekt stát. Představitelé kodaňské školy přidávají úroveň regionů a také nevojenské rozměry, v rámci kterých se střetávají nejen vojenské, ale i politické, sociální, ekonomické a environmentální oblasti. Zaměření se na úroveň regionů pojímá teorie regionalismu, které se věnuje kodaňská škola. WÆVER, Ole: *Insecurity and Identity Unlimited. Working Paper č. 14.* Copenhagen, Centre for Peace and Conflict Research 1994, s. 12.

¹⁰ Vysvětleno podrobněji dále.

¹¹ RSCT je dále podrobněji analyzována v první kapitole.

¹² Blíže termín vysvětlen v následující kapitole.

¹³ Podrobněji rozpracováno v první kapitole. BUZAN, Barry: *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era. 2nd Edition.* Boulder, Lynne Rinner Publisher 1991, s. 190.

Další rozšíření bylo publikováno ve spolupráci s Ole Wæverem a Jaapem de Wildem v roce 1991. Autoři rozpracovali dosavadní výzkum o aktuální světové dění. V knize je zdůrazněn teritoriální charakter bezpečnostních rizik, kterým chybí globální přesah, na základě čehož se přímo dotýkají pouze omezeného počtu aktérů v mezinárodním prostoru.¹⁴

Další text, ve kterém se B. Buzan věnoval RSCT, byl publikován roku 2003. Zde se autor zaměřuje na konkrétní RSC v Severní Americe, Evropě a Asii a vyzývá k dalším analýzám pro zjištění bezpečnostních hrozeb: „*Zatím máme jen velmi omezený počet případových studií na doložení našich teorií, ze kterých je většina hlavně pro Evropu, Severní a Jižní Ameriku (...)*“.¹⁵

Aplikování RSC na světové regiony se věnují různí autoři. O oblasti Severní a Jižní Ameriky píše například Arshin Adib-Moghaddam¹⁶ a Michael Sheehan.¹⁷ Oblastem v Africe se věnuje hlavně David J. Francis¹⁸ a Berouk Mesfin, který se zaměřuje konkrétně na region Afrického rohu.¹⁹ V České republice teorii používá ve svých pracích například Jan Potůček, který se zaměřuje na region Kavkazu a Ivan Lukáš, který se věnuje Africkému rohu.²⁰

Podle míry vzájemného ovlivňování bezpečnostních hrozeb států se podle RSCT dělí typy RSC na čtyři kategorie, od nestrukturovaných RSC až po plně rozvinuté RSC, ve kterých jsou bezpečnostní hrozby natolik provázané, že problémy jednotlivých zemí nelze řešit odděleně,

¹⁴ BUZAN, Barry – WÆVER, Ole – de WILDE, Jaap: *Security. A New Framework for Analysis*. Colorado, Lynne Rienner Publishers 1998, s. 19.

¹⁵ BUZAN, Barry – WÆVER, Ole: *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Cambridge, Cambridge University Press 2003, s. 74.

¹⁶ ADIB-MOGHADDAM, Arshin: *Regional Security Complex Theory: a critical examination*. *International Studies Journal*, 3, 2006, 1, s. 25-40.

¹⁷ SHEEHAN, Michael: *International Security: An Analytical Survey*. New York, Lynne Rienner Publishers 2005, s. 96.

¹⁸ FRANCIS, David J.: *Uniting Africa. Building Regional Peace and Security Systems*. Hampshire, Ashgate Publishing Limited 2006, s. 126.

¹⁹ MESFIN, Berouk: *The Horn of Africa as a Security Complex: Towards a Theoretical Framework*. Institute for Security Studies, http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2010/1256_1136.pdf (12. 7. 2010)

²⁰ POTŮČEK, Jan: *Kavkaz: regionální konfliktní komplex*, Internetový politologický časopis e-Polis, 10. 6. 2005, <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/101-kavkaz-regionalni-konfliktni-komplex-1-cast.html> (9. 9. 2010)

ale komplexně. Plně rozvinutý RSC je regionem, ve kterém jsou bezpečnostní hrozby zemí nejen provázané, ale také se ještě vzájemně zostřují.²¹

Hypotéza, kterou si práce klade za cíl potvrdit je následující: *Země Afrického rohu spadají do kategorie plně rozvinutého regionálního bezpečnostního komplexu.* Aby bylo možné určit, zda Africký roh splňuje podmínky určené teoretiky RSCT, je nutné nejprve analyzovat dění v jednotlivých zemích regionu, aby bylo možné pojmenovat, jakým bezpečnostním hrozbám země čelí. Na základě těchto analýz je ukázáno na propojenost hrozeb napříč zeměmi, a podle míry jejich intenzity je zjištěno, do které kategorie region patří.

Pakliže je region hodnocen jako plně rozvinutý regionální bezpečnostní komplex, jedná se o region, v rámci kterého jsou bezpečnostní hrozby na tolik provázané, že není možné vyřešením pouze dílčí hrozby v jedné zemi odbourat tuto bezpečnostní hrozbu v ostatních zemích. V takovém regionu se nachází jedno ohnisko, které na sebe napojuje bezpečnostní hrozby ostatních zemí, popřípadě je spoluvytváří, a právě to je nezbytné eliminovat.²²

Africký roh by mohl být zkoumán z pohledu jiných teorií, které se zabývají například pouze vojenskými konflikty jednotlivých zemí. Práce využívá RSCT i z toho důvodu, že bezpečnostní hrozby zkoumá nejen z oblasti vojenské a ozbrojených aktivit, ale zahrnuje také dění v politice, sociálním složení společnosti a hospodářskou situaci, které se všechny mohou projevit na podobě výsledných bezpečnostních hrozeb, která jsou stanovovány na základě tzv. sekuritizace.²³ Vzhledem k tomu, že teorie propojuje více různých faktorů a navíc se zabývá bezpečnostními hrozbami celého regionu (nejen úrovně státu) s cílem určit typ bezpečnostního komplexu, je použita právě teorie RSCT B. Buzana.

Text je členěn do tří kapitol a několika podkapitol, které jsou seřazeny pro potřeby práce následovně. Nejprve jsou v první kapitole objasněny pojmy bezpečnost, hrozba a sekuritizace, které jsou pro celou

²¹ BUZAN, B. - WÆVER, O.: c. d., s. 490-491.

²² Dokazováno v podkapitolách druhé kapitole na případech jednotlivých zemí.

²³ Tamtéž.

práci klíčové, aby bylo zřejmé, jakým způsobem jsou země regionu analyzovány a následně hrozby zpracovávány. Dále je objasněna důležitost regionální úrovně ve zkoumání bezpečnosti, která je vybrána na místo úrovně státní, aby bylo zřejmé, proč je právě RSCT důležitou pro zkoumání bezpečnostní povahy Afrického rohu.

Následně je zaznamenán vývoj RSCT, její základní principy, podmínky platnosti a body nutné pro její aplikaci. V poslední podkapitole jsou zkoumány nedostatky RSCT a kritika, která byla zaznamenána a kterým teorie čelí. Cílem této kapitoly je ujasnění si základních pojmů, které budou v práci použity, popsání a zdůvodnění užívání teorie RSC a vymezení kritik, kterým teorie čelí .

Ve druhé kapitole jsou krátké analýzy vývoje jednotlivých zemí Afrického rohu – Džibutska, Etiopie, Eritreji a Somálska. Nejprve je v kapitole seznámeno s obecnými informacemi o regionu Afrického rohu a následné podkapitoly se již věnují jednotlivým zemím s tím, že Etiopie a Eritrea jsou zahrnuty v jedné podkapitole z důvodu společné historie, kdy Eritrea byla do roku 1993 součástí Etiopie. Podkapitoly všech zemí mají stejnou strukturu pro snazší orientaci v textu a pro následné pojmenovávání hrozeb.

Nejprve jsou u každé země uvedeny základní statistické údaje a je naznačena podoba současné politické situace. Následuje stručný historický vývoj vyzdvihující zásadní milníky v dějinách státu, které by mohly mít dopad na současné dění, a které je nutné zmínit pro pochopení současné situace. Po tomto historickém exkurzu je uvedený nástin současné politické reality, ve kterém jsou zaznamenány zásadní politické momenty a výzvy pro vlády.

V další části je analyzováno náboženské a etnické složení společnosti, které je pro uspořádání zemí Afrického rohu klíčové vzhledem ke komplikacím, které musí být na politické úrovni řešeny, jelikož sociální složení zemí je velkým africkým dilematem. Následuje podkapitola o zahraničních vztazích zemí, ve které jsou zmíněny základní přátelské a nepřátelské vztahy se zeměmi v regionu i mimo

kontinent. Zmíněna jsou partnerství nejvýznamnější, nejvíce ovlivňující bezpečnostní situaci v zemích.

V poslední podkapitole o hospodářské situace jsou zhodnoceny ekonomická síly zemí, problémy a výzvy, které mohou případné bezpečnostní hrozby zemí mírnit nebo posilovat. Tyto krátké analýzy zemí jsou důležité pro pojmenování bezpečnostních hrozeb, které mohou mít příčinu v historii nebo ve složení společnosti, mohou být umocňovány hospodářskou situací, působením dalšího aktéra, jiného státu. Záleží také na současné politické situaci vzhledem k cílenému zjištění, jakým bezpečnostním hrozbám čelí země v současnosti.

Třetí kapitola se již věnuje konkrétním bezpečnostním hrozbám, které pro sebe představují jednotlivé země. Nejprve je v první podkapitole poukázáno splnění čtyř kritérií stanovených v první kapitole, nutných pro následné identifikování bezpečnostních hrozeb, tedy že region splňuje podmínky, aby mohl být zařazen do jedné ze čtyř kategorií RSC. Ve druhé podkapitole jsou následně na základě sekuritizace stanoveny jednotlivé hrozby včetně pojmenování aktérů vycházejícího z předcházejícího plněná kritérií.

V poslední podkapitole je na základě předchozích analýz dění v zemích a stanovení bezpečnostních hrozeb poukázáno na propojení těchto hrozeb napříč jednotlivými zeměmi, aby mohlo být stanoveno, do jaké míry jsou hrozby zemí provázány a určeno, o jaký typ regionu se podle RSCT jedná.

Závěrem jsou posouzeny dílčí kroky práce s cílem výsledně poukázat, zda analyzování bezpečnostních hrozeb v zemích Afrického rohu vedlo ke stanovení kategorie RSC, podle které se ověří planost hypotézy, že země regionu Afrického rohu spadají do kategorie plně rozvinutého RSC. Bezpečnostní hrozby jednotlivých zemí v regionu by bylo výsledně nutné brát v úvahu jako celistvý bezpečnostní regionální problém.

Hypotéza je v práci ověřována na základě empiricko-analytického přístupu prostřednictvím krátkých analýz situace v jednotlivých zemích Afrického rohu. Nejprve práce využívá popisu pro vymezení RSCT. Ve

druhé kapitole je použita analýza pro zaznamenání příčin současného dění v zemích regionu a dále je ve třetí kapitole využívána komparace pro porovnání bezpečnostní situace v popisovaných zemích a analýza pro pojmenování hrozeb. S použitím komparace je zřejmé, jak se státy v Africkém rohu vzájemně ovlivňují, a co z toho vyplývá pro jejich bezpečnost.

Získávání objektivních informací není v případě afrického kontinentu snadné. Oficiální materiály jednotlivých zemí, které jsou zveřejňovány hlavně na internetu, nabízí velmi často jednostranný pohled, a proto bylo nezbytné si věrohodnost ověřovat i z jiných zdrojů, jako například od zahraničních dopisovatelů světových nezávislých deníků či zástupců mezinárodních organizací (Evropská unie – EU, Organizace spojených národů – UN, Africké Unie - AU). I tito zahraniční dopisovatelé však mohou mít rezervy, které je nutné brát v úvahu. Nemusí vždy znát situaci v regionech natolik dobře, aby mohli podat naprosto objektivní zprávy.

Část práce o teorii čerpala zejména z publikací B. Buzana *People, States and Fear. An agenda for international security studies in the post-cold war era* a z textů, které autor napsal spolu s O. Wæverem J. de Wildem *Security, a New Framework for Analysis*²⁴ a *Environmental, Economic and Social Security*.

Dalším dílem, které se vztahuje k RSCT, je kniha B. Buzana a O. Wævera *Regions and Powers. The structure of International Security*. K literatuře české provenience je nezbytné jmenovat práci I. Lukáše *Teorie regionálních bezpečnostních komplexů a současný konflikt v Africkém rohu*.

Při popisu bezpečnostních hrozeb v zemích Afrického rohu jsou použity knihy zachycující historii a vývoj zemí, které jsou důležité pro pochopení fungování současných politických systémů v zemích regionu. Jedná se o knihu *Dějiny Afriky, kniha první* od Ivana Hrbka

²⁴ Vydáno v roce 1998, v české překlady poté roku 2005 (český název je *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*).

a kol. Pro porovnání údajů je použita kniha *Střední a východní Afrika* autorky Jitky Pantůčkové a kol. Obě knihy se vzájemně doplňují.

Ze zahraničních zdrojů popisujících současné dění jsou použity knihy Petera Woodwarda *The Horn of Africa, Politics and International Relations*, Philipa Caputa *Horn of Africa* a Leenco Lata *The Horn of Africa as a Common Homeland*. Pro získání informací o současném dění jsou využívány hlavně internetové zdroje. Používány jsou články, analýzy a reportáže publikované na stránkách *Global Security*, dále je odkazováno na zpravodajské webové stránky *BBC News* a *AllAfrica.com*.

Nejdůležitějšími zdroji statistických dat jsou taktéž internetové stránky *BBC News* a také stránky *Ministerstva zahraničních věcí České republiky (MZV ČR)*, které na svých webových stránkách publikuje základní informace o všech zemích světa v rámci tzv. *Encyklopedie států*. Pro zjišťování údajů o ekonomické situaci a hospodářství v zemích jsou využívány údaje nalezené ve zprávách UN, *Mezinárodního měnového fondu (IMF)* a *Světové banky (WB)*.

Z časopisů vydávaných v České republice je odkazováno na příspěvky měsíčníku *Mezinárodní politika*. Využity jsou články autorů dlouhodobě se věnujícím prostředí Afrického rohu. Převážně se jedná o články Alemayehu Kumsy a Jana Záhoříka, kteří se zaměřují na Etiopii a Eritreu. O Somálsku píše převážně Miroslav Kalousek a Jan Závěšický. Z anglicky psaných textů jsou použity práce Johna Kennetha Menkhause, který se věnuje primárně Somálsku, ale i dalším zemím Afrického rohu.

1 TEORETICKÉ UVOZENÍ – VYSVĚTLENÍ TERMÍNŮ, RSCT A JEJÍ KRITIKY

V této kapitole je zaznamenán teoretický rámec, který je potřebný pro následnou analýzu bezpečnostních hrozeb v Africkém rohu. Nejprve jsou vymezeny nejdůležitější termíny, které jsou pro práci klíčové, a to *bezpečnost*, *hrozba* a *sekuritizace*. Zvýšený důraz je kladen na pojem hrozba, jehož vymezení je zásadní pro následující krátké analýzy situací v zemích Africké rohu.

Druhá podkapitola je zaměřena na objasnění důležitosti regionální úrovně ve vztahu k bezpečnostním hrozbám, aby bylo zřejmé, jakým způsobem bude Africký roh zkoumán. Dále je popsána RSCT, příčiny jejího vzniku, základní principy, podmínky platnosti a obecný vzorec, podle něhož je ve třetí kapitole stanovován konkrétní typ RSC.

V práci je kladem důraz na uvědomění se rezerv nejen při zjišťování objektivních informací o zemích Afrického rohu, ale i jiných, které může teorie RSC mít. Z tohoto důvodu je zařazena i podkapitola o kritikách, kterým RSCT čelí. Jsou zde jmenovány hlavní kritiky, které byly vůči teorii vysloveny.

Cílem kapitoly je vytvoření teoretického základu, na který jsou navázány analýzy jednotlivých zemí, v nichž jsou posouzeny vzájemné provázanosti bezpečnostních hrozeb. Kapitola po teoretické stránce zastřešuje následné analýzy zemí a komparace bezpečnostních hrozeb teoretickým rámcem.

1.1 Vymezení termínů bezpečnost, hrozba a sekuritizace

V definici *bezpečnosti* nepadají mezi autory jasné shody. Bezpečností se zabývá více autorů a každý si pojem vykládá jiným způsobem.²⁵ Například Arnold Wolfers uvádí, že: „ (...) *státy vnímají*

²⁵ Například Rihard Wyne Jonese a Stephen Martin Walt. Z českých autorů pak Miloš Balabán, Jan Duchek, Libor Stejskal a Petr Zeman.

význam bezpečnosti různě. Některé státy sice mohou být nespokojeny se současným systémem své země a mohou se snažit získat nové hodnoty, místo aby se spokojily s ochranou hodnot dosavadních.²⁶ Další definicí je pro srovnání například vysvětlení od Waltera Lippmanna, že: „Národní stát je bezpečný do té doby, dokud nehrozí, že by musel obětovat své hlavní hodnoty výměnou za mír, a v případě, že je vtažen do války, je schopen si tyto hodnoty uchovat díky vítězství v tomto konfliktu.“²⁷

V těchto definicích je stejným aspektem objekt bezpečnosti, kterým je stát. Jedná se o pojetí bezpečnosti z pohledu realistického chápání mezinárodních vztahů. Bezpečnost však není chápána pouze v souvislosti se státem, ale také v rámci mezinárodního systému, regionu, kontinentu nebo v zaměření na člověka.

Kodaňská škola obecně nesouhlasí s realistickým pojetím a zaměřuje se na rozšíření těchto definic. Na bezpečnost se pohlíží ve dvou rovinách. Tou první je tzv. hard security (tvrdá bezpečnost), kterou je myšlena vojenská, ozbrojená bezpečnost, a tzv. soft security (měkká bezpečnost), která pojímá bezpečnost politickou, sociální, ekonomickou a environmentální.

Autorem definice bezpečnosti kodaňské školy je O. Wæver,²⁸ podle kterého má termín negativní konotaci. V ideálním případě by podle něj společnost vůbec neměla znát termín bezpečnost: „ (...) je svou povahou negativním problémem. Bezpečnostní politika se zabývá bezpečnostními problémy. Nikdy doufejme nebudeme tvrdit, jak jsme bezpeční. Pokud nebudou existovat bezpečnostní problémy, budeme se zaměřovat na politiku či ekonomii a to proto, že bezpečnost – nebezpečí a nejistoty nepředstavují binární opozici.“²⁹

²⁶ WOLFERS, Arnold: „National security” as an ambiguous Symbol. Political Science Quarterly, 67, 1952, 4, s. 483.

²⁷ LIPPMANN, Walter: U.S. foreign policy: shield of the republic. Boston, Little, Brown and Company 1943, s. 51.

²⁸ WÆVER, Ole: Securitization and Desecuritization. In: LIPSCHUTZ, Ronnie D. (Edd.): On Security. New York, Columbia University Press 1995, s. 112.

²⁹ Tamtéž, s. 8.

Kromě negativního vnímání termínu bezpečnost je také důležité uvědomit si její relativnost, jak píše O. Wæver,³⁰ čímž se dostáváme k pojmu hrozba. Pokud neexistuje bezpečnostní hrozba, pak ani nevnímáme pocit případné hrozby. Pakliže se člověk cítí zcela bezpečný, nenazývá tento stav bezpečností a pojem bezpečnost ztrácí na významu. O. Wæver naopak poukazuje na důležitost bezpečnosti v případě existující hrozby, kdy bezpečnost vlastně znamená nutnost přežití.³¹

Co se týká pojmu *hrozba*, lze pod ním vnímat, jak uvádí Jan Eichler: „ (...) určité projevy nebo činy, kterými vzniká vůle způsobit někomu škodu různého rozsahu.“³² Hrozby mohou být přímé nebo nepřímé, podle konkrétního zaměření. Dále je lze také dělit na hrozby politické, vojenské, sociální, ekonomické, environmentální a kulturní.³³ Záleží na výkladu a potřebách výzkumu, na kterou se oblast právě zaměřuje.

Pro účely této práce je na bezpečnost nazíráno prostřednictvím pohledu kodaňské školy, které kromě tzv. *hard security* zohledňuje také tzv. *soft security*, která může mít výrazné dopady a *hard security* umocňuje. Primárně se práce v analýzách zemí zaměří na *hard security*, ale i s ohledem na *soft security*, která nemůže být opomenuta, a která nabývá v regionu Afrického rohu na významu.

Bezpečnost a hrozba pro tuto práci ve spojeném významu znamenají hlavně vojenskou hrozbu jednoho státu pro druhý, která ve svém vyústění může znamenat například vojenský konflikt v celém regionu. Podle míry rozšíření vojenské hrozby mezi více států v daném regionu a vzájemného propojení těchto hrozeb bude určeno, o jaký typ RSC se v případě Afrického rohu jedná. V této práci je pojmem hrozba myšlena hrozba bezpečnostní, které však ve svém výsledku může být zapříčiněna i hrozbami sociálními, ekonomickými a politickými.

³⁰ Tamtéž, s. 12.

³¹ Tamtéž.

³² EICHLER, Jan: *Bezpečnostní studia*. In: ZEMAN, Petr (Edd.): *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Brno, Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně 2003, s. 45.

³³ Tamtéž, s. 46.

Co se týká posledního pojmu sekuritizace, jeho vysvětlení je nezbytné pro pochopení, jakým způsobem budou stanovovány bezpečnostní hrozby v regionu. Sekuritizaci popisují samotní autoři B. Buzan a O. Wæver a zjednodušený popis uvádí na základě tvrzení zmíněných autorů Šárka Waisová.³⁴ Sekuritizace je popsána jako proces konstruování hrozeb a rizik, na základě kterého se nějaký určitý problém mění na problém bezpečnostní.

Důležitá je skutečnost, že výsledná hrozba či riziko se bezpečnostním problémem nestává na základě reálně existující hrozby, ale z toho důvodu, že je jako hrozba prezentována a lidmi takto přijata. Zjednodušeně řečeno, bezpečnostní hrozba nemusí mít nezbytně skutečně existující příčinu, ale může být produktem přesvědčivého tvrzení o její nadřazenosti nad jinými hrozbami, čímž získá prioritu. Pakliže se s touto hrozbou ztotožní velká část společnosti, dochází vlastně k vytvoření reálné hrozby, která je zmíněným procesem tzv. sekuritizována.

1.2 Význam regionální úrovně a aspekty RSCT, které se zkoumají při určování typu RSC

Kodaňská škola od rozpadu SSSR prosazuje tezi, že v nadcházejícím uspořádání mezinárodního systému regionální úroveň vykazuje vyšší důležitost na úkor sníženému vlivu velkých mocností.³⁵ Připouští však, že k tomuto jevu nemusí vždy dojít. Důvodem mohou být například slabé politické vazby mezi státy nebo celkově nízké vztahy na jakékoliv bilaterální úrovni mezi státy.

V těchto případech je zkoumání regionální úrovně nedůležité. Státy totiž neprokazují žádná vzájemná působení, a tím pádem ani

³⁴ WAISOVÁ, Šárka: *Bezpečnost – vývoj a proměna konceptu*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2005, s. 121.

³⁵ BUZAN, B. – WÆVER, O. – de WILDE, J.: c. d., s. 37.

provázanost bezpečnostních hrozeb.³⁶ V takových regionech nevzniká RSC a státy se navzájem neovlivňují.³⁷

Důležitosti regionální úrovně prosazují i zastánci teorie regionalismu. Jejich hlavním argumentem je, že mezinárodní systém není schopen řešit vzniklé bezpečnostní problémy nebo změny v systému na globální úrovni a hlavně na ně není schopen z této úrovně pružně reagovat.³⁸

B. Buzan a kodaňská škola považují regionální úroveň za důležitou z důvodu, že většina bezpečnostních hrozeb se lépe přenáší na kratší než na delší vzdálenost. Na krátkých vzdálenostech jsou v rámci regionu následně rychle přeneseny i další hrozby.³⁹ Dochází tak k silnější intenzitě působení bezpečnostních hrozeb, které existují mezi státy v regionu.⁴⁰

Čím více bezpečnostních hrozeb pro jednotlivé státy v regionu existuje, vzájemně na sebe působí a jsou ve svých projevech výraznější, tím více si jsou státy svými problémy propojeny a jsou řazeny do nejvyšší kategorie RSC. Bezpečnost zemí je v takovém případě natolik svázaná, že dané hrozby jsou příliš komplexní, než aby se řešily na úrovni jednotlivých států. Musí být zkoumány a analyzovány na úrovni regionů.

Určení typu regionu závisí podle RSCT od splnění čtyř kritérií, které B. Buzan v teorii vymezuje.⁴¹ Základní podmínkou je existence zřejmých hranic, které přímo oddělují RSC od okolních zemí, aby bylo znatelné, kam až bezpečnostní hrozby zasahují, a kde začíná provázanost zemí. Mezi zeměmi musí být také přítomná anarchická struktura, čímž je kodaňskou školou míněno, že region musí být

³⁶Bezpečnostní hrozby nejsou v takovém případě klíčové. Převládají zde hrozby spíše environmentální nebo ekonomické. Tyto hrozby ale mohou v případě existence hrozeb bezpečnostních tyto posilovat.

³⁷ BUZAN, B. – WÆVER, O. – de WILDE, J.: c. d., s. 202.

³⁸ Jako hlavní příklad z poslední doby zmiňují teroristický útok z 11. září, který přesahuje státní hranice a musí být řešen na regionální úrovni. PUGH, Michael Charles – SIDHU, Waheguru Pal Singh: *The United Nations and Regional Security: Europe and Beyond International*. Boudle, Lynne Rienner Publisher Inc. 2003, s. 18.

³⁹ Ekonomické, sociální, environmentální aj. BUZAN, B. - WÆVER, O.: c. d., s. 113.

⁴⁰ Tamtéž, s. 38.

⁴¹ Tamtéž. s. 49.

vytvořený ze dvou nebo více států. Pokud jsou tyto dvě podmínky splněny, je důležité definovat mocenské vztahy, aby bylo možné určit, kdo je původcem, a kdo příjemcem bezpečnostní hrozby. Konečným, tj. čtvrtým kritériem je přítomnost vztahu přátelství, nebo nepřátelství, rovněž pro určení původce a příjemce hrozby.⁴²

Podle B. Buzana a O. Wævera region Afrického rohu patří mezi RSC.⁴³ Cílem práce ale není určení typu regionu, nýbrž stanovení, jakou RSC má povahu. Aby bylo možné určit povahu RSC, musí být analyzovány bezpečnostní hrozby ve zkoumaném regionu. Důležité je také pojmenování aktérů, kteří hrozby produkují.

V rozšířeném vydání knihy o RSCT z roku 2003 upřesňují B. Buzan a O. Wæver, že kromě státních aktérů, kteří jsou pro otázky bezpečnostních hrozeb nejdůležitější, je nutné se zabývat i dalšími aktéry působícími v systému.⁴⁴ Dodávají, že: „ (...) *posunutí teorie i do této úrovně, aby do sebe mohla pojmut nestátní aktéry, kteří mohou hrát důležitou roli.*“⁴⁵ Při pojmenovávání aktérů je důležité zahrnout i nestátní aktéry, kteří mohou hrát významnou roli.

V případě neexistující interakce mezi státy, a tím ani vzájemných bezpečnostních hrozeb se jedná o *nestrukturovaný region*. Hrozby jsou takovém regionu příliš slabé, než aby vytvořily nějakou závislost, natož bezpečnostní. V oblasti vzájemné bezpečnosti si státy nejsou konkurenty, ani protivníky. Tyto případy jsou velmi ojedinělé a autoři je spíše zaznamenávají jako tvořící se možné RSC.⁴⁶

V podstatě jsou tedy první kategorií *prekomplexy*. Popisuje-li se region jako prekomplex, jsou mezi státy udržovány pouze bilaterální vztahy, které nejsou hrozbou pro více než dva aktéry.⁴⁷ Kromě této podmínky musí být přítomný předpoklad, že by mezi státy mohlo dojít k vytvoření multilaterální úrovně, pakliže například dojde k zapojení

⁴² Tamtéž, s. 56.

⁴³ Vymezení těchto čtyř kritérií pro region Afrického rohu je zaznamenáno ve třetí kapitole.

⁴⁴ Nevládní organizace, občanská uskupení, zahraniční aktéři, teroristické skupiny aj.

⁴⁵ Tamtéž, s. 12-19.

⁴⁶ Tamtéž, s. 478.

⁴⁷ Tamtéž, s. 481.

nestátního aktéra nebo vznikne občanská válka aj., které následně způsobí rozšíření vzájemných hrozeb.

Existuje-li mezi zeměmi multilaterální vzájemná bezpečnostní závislost, region se nazývá *protokomplexem*. Vzájemné hrozby sice jsou přítomné, ale jejich intenzita je slabá, než aby se mohl vytvořit plně rozvinutý RSC. V případě *plně rozvinutého RSC* jsou společné bezpečnostní hrozby natolik silné, že nelze popsat dílčí problémy jedné země bez analyzování situace v dalších zemích regionu.⁴⁸

Aby bylo zřejmé, že je region plně rozvinutým RSC, autoři specifikují, jakým způsobem je možné sestavit provázanost bezpečnostních hrozeb. Při této analýze je nejprve nutné zjistit, jakými aktéry jsou vytvářeny bezpečnostní hrozby a poté následuje popsání vývoje hrozeb. Nakonec se identifikují procesy vzájemné bezpečnostní závislosti zemí v regionu na základě jednoho konfliktu, který na sebe napojuje ty ostatní, a který nelze být vyřešen jednou nebo dvěma zeměmi.⁴⁹

Všechny kroky uvedené v této kapitole o postupu při sestavování RSC a zjištění provázanosti bezpečnostních hrozeb v něm, jsou rozebrány z toho důvodu, aby následně byly po krátkých analýzách zemí ve druhé kapitole využity pro zaznamenání provázanosti bezpečnostních hrozeb, v kapitole třetí, kdy bude postupováno podle uvedeného postupu, aby byla konci ověřena nebo zpochybněna hypotéza, že region Afrického rohu patří do plně rozvinutého RSC.

1.3 Kritiky vůči RSCT

Výtky vůči RSCT přicházejí od různých autorů a shledávají na teorii odlišné nedostatky. V této podkapitole budou představeny dvě nejrozsáhlejší kritiky, kterým RSCT a její autoři čelí. V první z nich je kritizováno postavení sousedních zemí, od kterých, podle tvůrců teorie, přichází hrozby spíše než od zemí vzdálenějších. Práce polemizuje

⁴⁸ Tamtéž, s. 56.

⁴⁹ Tamtéž, s. 73.

s rolí globalizace a použitím nových technologií, s jejichž pomocí mohou překračovat velké vzdálenosti. Následně je kritizováno opomenutí dalších aktérů, než-li státních, kteří mohou působit na bezpečnostní hrozby v regionu. Případná přítomnost nestátních aktérů může podle kritiků i významným způsobem převýšit vliv aktérů státních, a tudíž by se jim mělo věnovat v rámci zkoumání bezpečnosti více pozornosti

Christopher Freeman přichází s podobnou kritikou jednoho ze základních principů RSCT, ve kterém B. Buzan říká, že současné státy by se měly obávat spíše svých sousedních zemí, než-li států, které jsou od nich více vzdálenější. C. Freeman říká, že: *„Kodaňská škola nebere v úvahu rostoucí globalizaci, ekonomickou provázanost a zejména nový světový řád, ve kterém vzdálenost nehraje žádnou roli. Úvaha, že v současném světě se státy obávají zejména svých sousedů, je přežitá, což dokazují právě události z 11. 9. 2001.“*⁵⁰

Tato výtku může být zavádějící, protože B. Buzan vliv a sílu globalizace nepopírá. Sám se o ní zmiňuje v některých svých dalších publikacích.⁵¹ B. Buzan souhlasí s komplexností mezinárodního systému, ve kterém existují na globální úrovni mezi zeměmi bezpečnostní hroby. Zároveň ale dodává, že s rozpadem USSR a koncem bipolarity se posílila regionální úroveň, ve které snáz dochází k vzájemnému bezpečnostnímu ohrožení zemí. Globalizace tedy není pro regionální dynamiku tolik důležitá.⁵² Na druhou stranu je ale nutné si uvědomit, že tempo globalizace se zvyšuje a nelze zanedbávat hrozby technologií, které mohou přenést bezpečnostní dynamiku i na delší vzdálenost.⁵³

Rozvojové země se začaly vyvíjet, na rozdíl od států v Evropě, až v období kolonizace. Působením evropských států bylo zasahováno do

⁵⁰ FREEMAN, Christopher. *The European Security Complex- Fait Accompli? A critique of the Copenhagen School*. Peacekeeping and International Relations 2001, s. 7-9.

⁵¹ Například v knize: BUZAN, Barry - LITTLE, Richard: *Beyond Westphalia? Capitalism after the „Fall“*. Review of International Studies, 25, 1999, 1, s. 89-104.

⁵² Tamtéž.

⁵³ BUZAN, Barry: *Další zkoumání problému analytických rovin v mezinárodních vztazích*. In: BOOTH, Ken – SMITH – Steve (Eds.): *Současné teorie mezinárodních vztahů*. Praha, Barrister & Principal 2001, s. 113.

chodu rozvojových zemí, čímž byla ovlivňována podoba fungování jejich systému. Ne vždy se evropské tradice slučovaly s místním přesvědčením. Tyto vlivy byly nejsilnější v Africe.⁵⁴ V současné době je stav afrických zemí monitorován organizacemi jako například UN, EU, NATO aj. Celkově jsou země pozorovány a musí vynakládat velké úsilí pro zachování bezpečnosti a pořádku, což se zatím příliš nedaří.⁵⁵

S problémem bezpečnosti v rozvojových zemích souvisí další kritika, jejímž autorem je Mohammed Ayooba, který uvádí, že: „(..) nepřilíš velká schopnost místních elit v rámci udržení pořádku v zemích způsobuje, že bezpečnostní hrozby nejsou způsobeny vnější hrozbou jiného státu, ale touhou po moci existujících elit, které si chtějí za každou cenu udržet vliv.“⁵⁶

Podle M. Ayooba je pro správné pochopení a následné analyzování bezpečnostních hrozeb důležité zaměřit se na povahu a specifika zemí, což autoři RSCT přehlíží. B. Buzan a O. Wæver se při studiu RSC primárně zaměřují na bezpečnostní hrozby, které plynou od hlavních aktérů, tedy představitelů států.⁵⁷ V některých regionech, vzhledem k jejich specifikám, mohou být ale důležití, nebo dokonce důležitější nestátní aktéři.

Autoři RSCT se sice zmiňují o roli nestátních aktérů,⁵⁸ kteří mohou působit na bezpečnostní hrozby, ale vzhledem k jejich primárnímu zaměření na ovlivňování a přesouvání hrozeb mezi státy, nedávají jiným aktérům mnoho prostoru. Na rozdíl od států však mají nestátní aktéři výhodu, kterou je jejich volný pohyb, kdy nejsou tak jako státy vázáni hranicemi. Jsou flexibilnější a schopní pružněji reagovat na dění v zemích a na existující hrozby.

Ačkoliv si B. Buzan i O. Wæver uvědomují přítomnost nestátních aktérů, neměli by ve svých teoriích podceňovat jejich možný vliv na

⁵⁴ AYOUB, Mohammed: *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict and International System*. Boulder, Lynne Rienner Publisher 1995, s. 30.

⁵⁵ Tamtéž, s. 36.

⁵⁶ Tamtéž, s. 41.

⁵⁷ WÆVER, Ole: *Securitization and Desecuritization*, s. 52.

⁵⁸ BUZAN, B – WÆVER, O.: c. d., s. 252-253.

bezpečnostní hrozby.⁵⁹ Například teroristické organizace jsou schopné spolupracovat mezi svými dílčími skupinami napříč státními hranicemi. Nezáleží na umístění jejich základny, a tedy ani na původu organizace. Šíření bezpečnostních hrozeb na různé vzdálenosti pro ně není překážkou.

I přes vyjmenované kritiky je však RSCT hodnocena jako komplexní bezpečnostní teorie, která nejen že objasňuje vznik bezpečnostních hrozeb, ale také detailně vymezuje, kde mohou být vytvářeny a jaký musí mít charakter. Berou také v potaz širokou škálu hrozeb. Ta ale naopak může být komplikací při velkém množství existujících hrozeb, protože není míry, podle které se intenzita hrozeb měří, což by mohla být další obecná kritika a mezera teorie.

Při hodnocení teorie je důležité uvědomit si specifické znaky, které vykazuje každý region jiné. RSCT tedy nelze pojímat jako statickou, ale jako v různých oblastech odlišně se vyvíjející teorii. Svým zaměřením na stát může RSCT nesprávně vymezit bezpečnostní hrozby, a proto by měly být v případě důležitosti zakomponovány do vymezení hrozeb i nestátní aktéři. Důležité je uvědomit si, že intenzita bezpečnostních hrozeb vytváří prostor pro spekulace, protože hrozby mohou být vykládány různými autory odlišným způsobem.

⁵⁹ AYOOB, M.: c. d., s. 37.

2 KRÁTKÉ ANALÝZY VÝVOJE BEZPEČNOSTNÍ SITUACE V ZEMÍCH AFRICKÉHO ROHU

V úvodní části této kapitoly je krátce uveden region Afrického rohu se zaměřením na hlavní problémy, které jsou v souvislosti s oblastí diskutovány. Následně je kapitola členěna na podkapitoly podle zemí, které náleží do regionu. Řazení zemí je abecední. Nejprve je analyzováno Džibutsko, kterému je obecně věnováno nejméně pozornosti, jak uvádí Philip Caputo, pravděpodobně paradoxně pro jeho relativně stabilní vývoj oproti ostatním zemím.⁶⁰ Druhá podkapitola pojednává o Etiopii a Eritreji. Tyto země jsou řazeny záměrně společně vzhledem k jejich společné historii, kdy Eritrea vznikla jako samostatný oddělení od Etiopie teprve roku 1993. Třetí podkapitola se věnuje Somálsku.

Co se týká skladby obyvatelstva, má Africký roh přibližně 100mil. obyvatel, přičemž nejlidnatější zemí je Etiopie, která má 84,9 mil obyvatel, a je také nejvýznamnější zemí v regionu vzhledem ke své velikosti a také díky relativně fungující vládě na rozdíl od ostatních zemí. Na více než 50 procentech území regionu žijí etničtí Somálci, kteří vyznávají islám, z nichž většina se hlásí k sunnitským muslimům.⁶¹

Region se potýká s širokou škálou problémů a vzhledem ke zvyšující se poptávce po přírodních zdrojích patří mezi největší z problémů znehodnocení životního prostředí, na což se nabalují problémy další.⁶² Související klíčovou oblastí je zemědělství, kde ale výroba zaostává nad poptávkou, důsledkem čehož žije většina lidí na hranici chudoby. Příčinou je nepříznivé podnebí a nekvalifikovaná pracovní síla, kdy půda není efektivně využívána a je naopak

⁶⁰ CAPUTO, Philip: *Horn of Africa*. London, Vintage Books 2002, s. 134.

⁶¹ BAAR, Vladimír: *Národy na prahu 21. století – emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava, Tilia 2001, s. 98.

⁶² KALOUS, Miroslav: *Ani po průměří mrtvých v Somálsku neubývá*. Mezinárodní politika, 32, 2008, 10, s. 34-36.

devastována. V zemích Afrického rohu chybí také zásoby pitné vody a dochází k poklesu podzemních vod.⁶³

Ze zahraničně-politického hlediska chybí investice do infrastruktury, což je částečně dáno chybějícím vývozním artiklem.⁶⁴ Region je zasahován hladomory, které jsou spolu s erozí půdy, nedostatkem vody a zdrojů jen vyústěním uvedených životních podmínek.⁶⁵ Všechny tyto faktory působí neblaze na život obyvatelstva, dění v zemích, na politickou a bezpečnostní situaci.

Následujících podkapitoly se zaměřují na každou zemi jednotlivě a je zde zkoumáno, jakým problémům země čelí prostřednictvím analyzování jejich historie, současné politické reality, náboženského a etnického složení společnosti, zahraničních vztahů a hospodářské situace.

Nejprve je každá země krátce přestavena a následuje zaznamenání historického vývoje, který je nezbytný pro pochopení fungování dnešní státní, aby bylo zřejmé na základě jakých principů systém pracuje. Nástin podoby současné politické reality je důležitý pro zachycení, jakým způsobem čelí bezpečnostním hrozbám a ostatním výzvám, které vyplývají z dění uvnitř a mimo zemi.

Další podkapitola postihuje náboženské a etnické složení společnosti, které je v zemích Afrického rohu klíčovým bodem sporů. Následuje část zaměřující se na zahraniční vztahy, partnerství a spojenství, která země vytváří a naopak nepřátelé a další výzvy plynoucí z postavení země v zahraničních vztazích. Opomenuta není ani hospodářská situace.

Všechny tyto sledované a analyzované oblasti u jednotlivých zemí pomáhají pochopit nejen jak země fungují, ale také, jakým hrozbám čelí. Bezpečnostní hrozby, na které se tato práce zaměřuje, totiž mohou vznikat z různých příčin jako například hladomoru, vpádu cizího vojska, nenávisti dvou etnik aj. Proto je nezbytné, ještě než budou zhodnoceny

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ MENKHAUS, John Kenneth: *Political Islam in Somalia*. Middle East Policy, 9, 2002, 1, s. 109-123.

⁶⁵ Tamtéž.

bezpečnostní hrozby v regionu, analyzovat dění v jednotlivých zemích, aby bylo následně možné pojmenovat konkrétní bezpečnostní hrozby.

2.1 Džibutsko

2.1.1 Základní údaje

Džibutsko je svými necelými 900 000 obyvateli nejmenší zemí afrického rohu.⁶⁶ Z regionu se vyjímá svou přímou návazností na bývalou koloniální velmoc Francii, která v Džibutsku nadále působí.⁶⁷ Francouzi si v zemi vybudovali vojenskou základnu, která pro ně byla výhodná nejen během války v Perském zálivu, protože svůj strategický význam neztrácí ani v dnešní době v boji proti terorismu. Výhodnou pozici Džibutska využívají také USA, které mají v zemi armádní jednotky.⁶⁸

Politické zřízení země je po francouzském vzoru na pomezí parlamentní a poloprezidentské republiky vzhledem k vysokým prezidentským pravomocem v oblasti výkonné moci.⁶⁹ V jednokomorovém parlamentu zasedá 65 poslanců, kteří jsou na základě posledních parlamentních voleb z roku 2008 příslušníci jedné koalice Unie pro prezidentskou většinu (UPM).⁷⁰

Tato strana přímo podporuje současného prezidenta Ismael Omar Guelleh, který je ve svém úřadu již druhé volební období. I. O. Guelleh podporuje tradiční orientaci země, hlavně tedy na Francii a USA,⁷¹ díky jejichž přítomnosti je posilována hospodářská situace země.

⁶⁶ Průměrná délka života u žen je 58 a u mužů 56 let. *BBC Country Profile: Djibouti*. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1070579.stm (12. 9. 2010)

⁶⁷ PUGH, M. CH. - SIDHU, W. P. S.: c. d., s. 211.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ *BBC Country Profile: Djibouti*, c. d.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ *Vnitrostátní charakteristika: Džibuti*. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/dzibuti/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

2.1.2 Historie vývoje

Z území dnešního státu Džibutsko bylo nejprve roku 1888 vyhlášeno město Džibuti, současné hlavní město, francouzskou vojenskou základnou. Nad okolními částmi města Francouzi vyhlásili Francouzské Somálsko a země se tak stala francouzskou kolonií. Po skončení druhé světové války se svazek s Francií uvolnil a země získala statut zámořského území.⁷² V roce 1946 bylo vyhlášeno referendum o potvrzení statutu, ve kterém se obyvatelé většinově vyslovili pro asociaci s Francií.⁷³

Během formování země se objevily první jednotky boje za nezávislost, v jejich čele stáli příslušníci somálského etnika Issové.⁷⁴ Pod tlakem těchto skupin proběhlo v roce 1977 druhé referendum, ve kterém se ale tentokrát většina obyvatelstva přiklonila k samostatnosti, která byla v témže roce i vyhlášena.⁷⁵ Po vytvoření nezávislého státu byl v zemi nastolen autoritativní jedno-stranický režim, který ovládlo somálské etnikum Issové, proti kterému se vytvořila opozice Afarů řadících se do etiopského etnika. Střety těchto dvou etnik vyústily v občanskou válku.⁷⁶

Francie, která v zemi stále díky existenci vojenské základny působila, sjednala mezi skupinami s podporou UN v roce 1992 příměří a podpořila vznik multi-stranického systému. Afarští radikálové ale z důvodu nemožnosti podílet se na vládě v bojích pokračovali.⁷⁷ Dnes je možné pochybovat o podobě tehdy sjednaného multi-stranického systému, protože afarští radikálové, kteří byli v opozici k Issům, byli postaveni do ilegality.

⁷² *BBC Country Profil: Djibouti*, c. d.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ O etnickém složení země v následující podkapitole. Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ *Vnitrostátní charakteristika: Džibuti*, c. d.

⁷⁷ Tamtéž.

2.1.3 Nástin současné politické reality

Země se po definitivním ukončení občanské války v roce 2000 snažila dalším nepokojům zabránit, a to prostřednictvím stáních reforem. Klíčovým problémem byúp složení džibutské společnosti a touha po moci ze strany obou hlavních etnických skupin. Změna v systému státu začala rokem 2003, kdy byl do prezidentského úřadu zvolen I. S. Guelleh, který inicioval rozložení podílu na moci ve státě, aby se stalo pravidlem, že pakliže bude prezidentem zvolen Iss, premiérem bude Afaz a naopak.⁷⁸ Podle stejného klíče jsou i rozděleny další politické a veřejné funkce. Ačkoliv se mír v zemi daří udržet, nepřátelství mezi etniky zůstává stále aktuální.

2.1.4 Náboženské a etnické složení společnosti

Zatímco náboženství, kdy se 94% obyvatelstva hlásí k islámu problémem není,⁷⁹ etnické rozdělení se jeví jako zásadní pro vyřešení vnitrostátních sporů v zemi. Největším etnikem jsou somálští Issové, kteří tvoří přibližně 60 procent obyvatelstva, zatímco jejich přímí protivníci, etiopští Afarové, jsou zastoupeni 35 procenty.⁸⁰ ..

Spor vypukl jako afarský, tzn. menšinový nesouhlas se somálskou nadvládou, přičemž radikální křídlo odporu bylo zakázáno. Do novému uspořádání země roku 1992 byli do čela znovu postaveni Issové a hlavní afarské straně byla zakázána činnost. Občanská válka pokračovala a teprve po roce 2003 bylo zajištěné rozdělené moci mezi zneprátelené etnika.

Na vládní úrovni a ve veřejných úřadech tato parita zatím funguje, nicméně mezi obyvateli existují na obou stranách ozbrojené skupiny, které obyvatele poštvávají mezi sebou.⁸¹ Zásadní vyřešení

⁷⁸ *Country Profile: Djibouti*, c. d.

⁷⁹ *Timeline: Djibouti*. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1070593.stm (12. 9. 2010)

⁸⁰ *The Conflict between Eritrea and Ethiopia*. In: *The Horn of Africa War*, <http://www.hrw.org/reports/2003/ethioerit0103/ethioerit0103-02.htm> (2. 8. 2010)

⁸¹ Tamtéž.

tohoto etnického problému se neočekává, protože rozdíly mezi skupinami jsou hluboce zakořeněné. Podstatné je, že se konflikt daří na státní úrovni stabilizovat a nová občanská válka zemi nehrozí.

2.1.5 Zahraniční vztahy

Džibutsko si v regionálních sporech zachovává postavení nezávislého zprostředkovatele mírových dohod. Aktivně se účastní vyjednávání mezi Etiopií a Somálskem, kdy mírové procesy zastřešuje poskytováním neutrální půdy pro mírové konference.⁸² Země je významným ekonomickým spojencem hlavně pro Etiopii, která po osamostatnění Eritreje ztratila přístup k moři, a tak její zboží putuje přes přístav v Džibuti. Výhodou Džibutska je jeho strategické umístění a přítomnost Francie a USA.⁸³

2.1.6 Hospodářská situace

Na rozdíl od ostatních zemí Afrického rohu má země o více než polovinu vyšší míru gramotnosti, což přímo souvisí s lepším ekonomickým postavením, než mají ostatní státy regionu.⁸⁴ Hlavním zdrojem státních příjmů je džibutský přístav v Rudém moři, přes který jdou dodávky ostatních zemí regionu. Pro Etiopii je tento přístav nejvýznamnější, a tak Džibutsko těží hlavně z etiopské produkce a vývozu kávy.⁸⁵

Dalším významným finančním zdrojem je přítomnost USA a Francie, které nejenže zemi finančně přímo podporují a také jim nepřímo dávají možnost poskytování služeb souvisejících s provozem

⁸² ZÁHOŘÍK, Jan: *Eritrea jako faktor nestability v Africkém rohu*. Mezinárodní politika, 33, 2009, 9, s. 33-35.

⁸³ MANNES, Aaron: *Profiles in Terror: The Guide to the Middle East Terrorist Organizations*. New York, Rowman & Littlefield Publisher 2004, s. 247.

⁸⁴ 78 % muži, 58,4 % ženy. *Ekonomická charakteristika: Džibuti*. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/dzibuti/politika/ekonomicka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

⁸⁵ Tamtéž.

jejich vojenských základen.⁸⁶ Nejvýznamněji v dnešní době podporují zemi USA, které spolufinancují rozvoj džibutského zdravotnictví a školství, zatímco podpora Francie od nástupu prezidenta Nicolase Sarkozyho oslabila.⁸⁷

Džibutsko je oproti ostatním více průmyslovou než zemědělskou zemí. Příčinou je zejména nevhodnost džibutského povrchu, který tvoří hlavně sopečná poušť. Pěstování ovoce a zeleniny je omezeno pouze na přímořské oblasti, a je tudíž víc než zemědělství významný chov dobytka.⁸⁸

Dalším zdrojem příjmů by mohlo být nerostné bohatství, které je ale stejně jako v případě zemědělství, s ohledem na půdní profil, značně omezené.⁸⁹ Vzhledem k nepříznivým přírodním podmínkám země těží z existence přístavu a přítomnosti zahraničních velmocí, jejichž působení je pro Džibutsko nezanedbatelné.

2.2 Etiopie a Eritrea

2.2.1 Základní údaje

V regionu Afrického rohu je Etiopie největším i nejlidnatějším státem s 84,9 miliony obyvateli.⁹⁰ Je také zemí, která si navzdory muslimské expanzi mezi 12. a 16. století jako jediná zachovala svou křesťanskou tradici. Islámské tendence se v zemi ale stupňují a počet muslimů se zvětšuje.⁹¹ Z tohoto důvodu je dnes země významným spojencem západních velmocí, hlavně USA, které řeší spory s muslimskými zeměmi a vyhlásily válku terorismu.

Za hlavního etiopského přítele boje proti terorismu a spolupráce s USA je premiér Melese Zenawi, který zastává ministerské křeslo již

⁸⁶ MANNES, A.: c. d., s. 251.

⁸⁷ Nicméně je stále pro zemi významná. *Ekonomická charakteristika: Džibuti*, c. d.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Průměrnou délkou života u mužů je 56 a u žen 59 let. *BBC Country Profile: Ethiopia*. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1072164.stm (12. 9. 2010)

⁹¹ KUMSA, Alemayehu: *Etiopsko-eritrejská válka 1998-2000*. Mezinárodní politika, 26, 2001, 8, s. 10-12.

čtvrté funkční období. Prezidentem je Girma Woldegiorgisa a vládoucí stranou Revoluční demokratickou frontu etiopského lidu (EPRDF), která zvítězila ve volbách 2010.⁹²

Etiopie je federativní republikou s dvoukomorovým parlamentem, jenž se skládá ze Sněmovny lidových zástupců, která má 547 přímo volených poslanců a ze Sněmovny federace, ve které zasedá 108 členů, zastupujících parlamenty jednotlivých států. Každý z federálních států má tedy svůj parlament, vládu i prezidenta, avšak pouze s limitovanou pravomocí.⁹³

Eritrea, která vznikla odtržením od Etiopie v roce 1993, má 5,2 milionů obyvatel.⁹⁴ Hlavními náboženstvími jsou islám a křesťanství, přičemž islám je v zemi výrazně většinový. Současní představitelé země jsou sdruženi v jedné osobě Isaias Afewerki, který je nejen předsedou Lidové strany pro demokracii a právo (PFDJ), jediné povolené strany, ale i zároveň prezidentem.⁹⁵ Země je na základě ústavy z roku 1997 prezidentskou republikou s jednokomorovým 150-ti členným parlamentem.⁹⁶

2.2.2 Historický vývoj Etiopie a Eritreje

Etiopie byla během koloniální éry až na výjimku krátkého období nezávislým územím.⁹⁷ O svou nezávislost musela bojovat s britskými a častěji italskými vpády.⁹⁸ Naopak Eritrea existovala pouze v rámci koloniálních celků, nejprve pod italskou a následně pod britskou

⁹² *BBC Country Profile: Ethiopia*, c. d.

⁹³ *Vnitropolitická charakteristika: Etiopie*. In: Encyklopedie států MZVČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/etiopie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

⁹⁴ Průměrný věk je u mužů 59 a u žen 64 let. *BBC Country Profile: Eritrea*. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1070813.stm (12. 9. 2010)

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ *Vnitropolitická charakteristika: Eritrea*. In: Encyklopedie států MZVČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/eritrea/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

⁹⁷ Období italsko-britské okupace 1935-1941. PANTŮČKOVÁ, Jitka a kol: *Střední a východní Afrika*. Praha, Institut zahraničního obchodu/ČTK-Pressfoto 1989, s. 211.

⁹⁸ Tamtéž.

správou, až se nakonec stala britským protektorátem.⁹⁹ Po skončení druhé světové války byla Eritrea svěřena pod správu UN, prostřednictvím kterých mělo být vyřešeno její budoucí uspořádání.¹⁰⁰

Roku 1952 byla vytvořena federace Etiopie a Eritreji, která měla garantovat zemím nezávislejší svazek pro snazší vzájemné soužití.¹⁰¹ Etiopie však federaci nepřímou ovládala a do vedení Eritreje dosazovala sebou volené kandidáty, což vedlo k eritrejské nevoli, protože nebyly hájeny eritrejské zájmy. Postupně se Etiopii podařilo federální uspořádání zrušit a Eritrea se stala roku 1962 etiopskou provincií.¹⁰²

Státní formou bylo od vzniku země císařství, které ale nemělo podporu lidu. Hlavní výtka byla nemožnost podílet se na vládě, což dalo podnět pro vznik opozičních hnutí. Císařství bylo nakonec svrženo roku 1974 vojenskou juntou Derg, která nastolila Prozatímní vojenskou administrativní vládu (PMAC),¹⁰³ odsoudila a uvěznila císaře Haile Selassie.¹⁰⁴ V počátcích PMAC čelila nespokojenosti obyvatelstva, které si od změny slibovalo, že ve vládě zasedne široké spektrum lidí zastupujících různé sektory, což se nestalo.

Vláda PMAC se po dlouhou dobu svého působení nedokázala vnitřně sjednotit, a tak se brzy začaly vytvářet názorové frakce. Postupně bylo potlačeno proreformní křídlo strany Amana Andoma.¹⁰⁵

⁹⁹ Tamtéž, s. 239.

¹⁰⁰ Po podepsání mírových dohod požadovala Itálie Eritreu znovu pod svou správu, ale území bylo předáno UN. Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 247.

¹⁰² „Rušila se eritrejščina jako úřední jazyk, znovu se přerozdělovala půda, ale takovým způsobem, že zvýhodnění byli etiopští obyvatelé. Také výrobní prostředky byly přesouvány do Etiopie.“ GEDLU, Mesfin: *Eritrea a Etiopie*. Mezinárodní politika, 19, 1995, 7, s. 31-33.

¹⁰³ Derg vznikl z tzv. Rady Koordinovaných ozbrojených sil (AFCC), která tvořila opozici k císaři a požadovala na vládě reformy, hlavně v důsledku hladomoru, který zemi v 60. letech zasáhl. Vedení AFCC nakonec ze svých snah povolilo a začalo s vládou spolupracovat, což vedlo k nevoli nižších důstojníků, kteří na režim chtěli vyvíjet vyšší tlak. Tito se od AFCC odtrhli a vytvořili tzv. Derg. Po vstupu do vlády se Derg přejmenoval na PMAC. HRBEK, Ivan a kol.: *Dějiny Afriky. Kniha První*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1966, s. 239.

¹⁰⁴ WOODWARD, Peter: *The Horn of Africa, Politics and International Relations*. New York, I.B. Tauris&Co 2003, s. 128.

¹⁰⁵ Členové PMAC, kteří sympatizovali s davy, byli pronásledováni a většinou zavražděni. V PMAC proběhly velké čistky. Popularita A. Andoma klesla, když začal kritizovat zbytečně velkou vládu jako neefektivní a vyjadřoval se ve smyslu možného vyjednávání s eritrejskými rebely. Další kontroverzí byla jeho snada zmírnit tresty smrti

PMAC se stmelila až poté, co se předsedou stal plukovník Mengistu Haile Mariama, který zefektivnit kontrolu vlády a vojska a stranu držel pevně ve svých rukou.¹⁰⁶

Významným spojencem, kterého vláda měla, byl USSR, který zemi podporoval hlavně dodávkami zbraní, které používaly ozbrojené složky k potlačování opozice. Díky sovětské pomoci se také vládě podařilo potlačit protesty, které v zemi vznikaly.¹⁰⁷ V souvislosti s působením USSR vstoupily do regionu také USA, které byly ve druhé polovině 20. století tradičním soupeřem USSR.¹⁰⁸

Etiopskými výjimkami z respektování přítomnosti Sovětů byla území dnešní Eritreje a provincie Tigray. Na eritrejské straně vzniklo uskupení Eritrejská osvobozenecká fronta (ELF),¹⁰⁹ která kromě přítomnosti Sovětů chtěla navrácení federativního uspořádání země, a na druhé straně Tigrejská lidově osvobozenecká fronta (TPLF).¹¹⁰ Nespokojenost s režimem a působením USSR rostla postupně i mezi obyvatelstvem a socialistický režim v zemi nakonec padl pod tlakem EPRDF,¹¹¹ která vznikla spojením ELF a TPLF a postupně dobyla území Etiopie.¹¹²

2.2.3 Nástin současné politické reality v Etiopii

Výsledkem bojů bylo sesazení vlády PMAC, ustanovení přechodné vlády v Etiopii a právo na sebeurčení pro Eritreu, kterého se

pro funkcionáře z císařského režimu. Nakonec byl ze strany vyloučen a popraven stejně jako další, kteří zastávali podobné názory. HRBEK, I. a kol.: c. d., s. 240.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Hlavně v oblasti Ogadenu, o kterém je pojednáno dále v této podkapitole.

¹⁰⁸ „Etiopie se stala největší africkým spojencem USSR, který ovlivňoval politiku řízení podniků, a od kterého země převzala politiku znárodnování a kolektivizace zemědělství.“ Tamtéž.

¹⁰⁹ ELF se brzy pod tíhou názorového pnutí rozpadla na více frakcí, z nich nejsilnější a pokračovatelkou se stala Eritrejská lidově-osvobozenecká fronta (EPLF). PANTŮČKOVÁ, J.: c. d., s. 441.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 445.

¹¹¹ Důvodem bylo i ukončení zahraniční pomoci ze strany USSR, který zemi přestal podporovat v roce 1985 (k moci nastoupil Michail Gorbačov), a také ekonomické vyčerpání země v zapříčinění vedení neustálých bojů, které vyústilo v hladomor. HRBEK, I. a kol.: c. d., s. 253.

¹¹² PANTŮČKOVÁ, J.: c. d., s. 450-453.

jí podařilo dosáhnout. Do etiopské vlády zasedli členové větších etnik, ne však zcela proporčně,¹¹³ což sice vedlo ke zvýhodnění některých skupin obyvatelstva, ale naopak k podhodnocení ostatních.

První vládní kroky vedly ke změně správní struktury státu a vytyčení nových regionů podle etnického klíče takových způsobem, aby více vyhovovaly podmínkám multietnické společnosti. Následovalo vypsání prvních svobodných voleb na rok 1994, ve kterých zvítězila EPRDF.¹¹⁴ Opoziční strany vítězství neuznaly a jedna ze stran, Oromská osvobozenecká fronta (OLF) začala od roku 1995 proti vládě bojovat prostřednictvím svého ozbrojeného křídla Oromské osvobozenecké armády (OLA).¹¹⁵

Parlamentní volby roku 2000 vyhrála Oromská lidově-demokratická organizace (OPDO) a poražená EPRDF volby neuznala. Boje proti vládě začaly znovu, tentokrát však ze strany EPRDF. Následující volby v roce 2005 znamenaly další obrat a vítěznou stranou se stala opoziční EPRDF. Stejně jako ve dvou předchozích případech byly volby opozicí, tentokrát OPDO, označeny za neplatné a situace známá z předchozích let se opakovala.¹¹⁶

V doposud posledních parlamentních volbách v roce 2010 potvrdila své vítězství EPRDF, jejíž ustanovenou vládu vede jako minulé období M. Zenawi. Podle zahraničních pozorovatelů volby neproběhly zcela podle demokratických zásad a poražená OPDO jejich výsledek neuznala. Zahraničními pozorovateli je nicméně pozitivně hodnoceno, že povolební dění nepřerostlo v násilí, jak bylo běžné u voleb minulých.¹¹⁷

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ HRBEK, I. a kol.: c. d., s. 267.

¹¹⁵ Cíle OLF byly stejné jako eritrejské ELF, tzn. osamostatnění území obývané oromskou většinou, aby mohl vzniknout nový stát. Více dále v této podkapitole. O historii o současné situaci Oromů více na: *History of Oromo People*. In: Ethiopia Tribe, <http://ethiopiatribe.com/history-of-oromo-people/> (10. 1. 2011)

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ V některých volebních místnostech členové volební komise brali voličům hlasovací lístky a vhadzovali je do uren za ně, některé místnosti byly předčasně zavřené aj. *V Etiopii volí poslance*, 23. 5. 2010. In: ČT24, <http://www.ct24.cz/svet/90762-v-etiopii-voli-poslance/> (18. 12. 2010)

Podle souhrnné analýzy současné situace Etiopie na portále AllAfrica.com je politická situace v zemi ale stále nestabilní, protože vláda nemá podporu veřejnosti.¹¹⁸ Dále je kritizováno dlouhodobé neřešení problému udržení pořádku v zemi, kdy mohou další boje vypuknout v podstatě kdykoliv.

V analýze je dále uvedeno, že vzhledem ke stále se nelepšící bezpečnostní situaci nemá obyvatelstvo ve vládu, a tím pádem ani ve stát důvěru. Za hlavní příčinu nestability je považována multietnická podoba společnosti, kdy se vládám nedaří hájit zájmy všech etnik, a tak vznikají stále nové nepokoje a separatistické skupiny, které bezpečnostní situaci ještě zhoršují.

2.2.4 Náboženské a etnické složení společnosti

Složení etiopské společnosti je velmi různorodé s odhaduje se, že v zemi žije více než 70 etnik. Nejpočetnějším etnikem jsou Oromové, kteří tvoří přibližně 40 procent obyvatelstva, a rozkládají se v největší etiopském regionu. Druhou nejpočetnější skupinou jsou Amhara a Tigray s podílem 32 procent na celkovém počtu obyvatelstva.¹¹⁹ Oromové v poslední dekádě zvyšují své územní nároky v zemi a jejich tlak na etiopskou vládu sílí.¹²⁰

OPDO je v současné době hlavní opoziční silou v zemi, která kritizuje vládu a je také mluvčím oromského etnika. Na základě jejího dosavadního působení se dá předpokládat, že OPDO bude spolu se svou ozbrojenou složkou OLA vytvářet stále silnější tlak na vládu, ale nakolik jsou pravděpodobné jejich šance není známé.¹²¹ Pro tuto práci je ale důležitá skutečnost, že Oromové zpochybňují současnou podobu

¹¹⁸ M. Zenawi je nicméně hodnocen jako: „ (...) schopný v pomoci růstu pro svou zemi. Během minulého funkčního období se zasadil o ekonomický rozvoj země, kdy současný růst dosahuje deseti procent, inflace byla stlačena a export roste. Daří se mu vylepšovat infrastrukturu, a tím pádem i lákat zahraniční investory.“ *Ethiopia: 2010 Elections and Zenawi New Games*. In: All Africa, <http://allafrica.com/stories/200909240874.html> (12. 12. 2010)

¹¹⁹ *Etiopie*. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/etiopie/index.html (12. 9. 2010)

¹²⁰ Oromský národ v Etiopii viz Příloha č. 2 Regionální rozdělení v Etiopii.

¹²¹ Tamtéž.

státu a snaží se ozbrojenými výpady vzbudit pozornost pro řešení svého nároku.

Již z důvodu velikosti romského národu tato hrozba není zanedbatelná. Kromě stávající oromské opozice se vytváří další. Početným uskupením je Afarská revoluční demokratická sjednocená fronta (ARDUF), ale ta zatím nepředstavuje reálné riziko vzhledem k její probíhající nečinnosti.¹²²

Ani z hlediska náboženského není Etiopie jednotná. Přesné statistiky věřících nejsou známé, ale uvádí se, že země je rozdělená poměrně vyrovnaně na křesťany a muslimy. Křesťanství v zemi zastupuje etiopská ortodoxní církev, k jejímž příslušníků se řadí hlavně Amharové, Tigrajci a někteří Oromové. Muslimové se hlásí k sunnitskému pojetí islámu a jejich vyznavači je většina Oromů, Afaři a Somálci.

Podle dostupných informací se podíl muslimského obyvatelstva zvětšuje.¹²³ Tento závěr není pro zatím stále ještě křesťanskou zemi příznivý. Situace je o to horší, že k vyznavačům islámu se hlásí dvě velmi početná etnika Oromů a Somálců, kteří v minulosti i dnes aktivně vystupují proti etiopské vládě.

2.2.5 Zahraniční vztahy

Kromě problémů s Eritreou čelila etiopská vláda většinovému somálskému obyvatelstvu v oblasti Ogadenu, který se chtěl připojit ke státu Somálsko.¹²⁴ V roce 1977 etiopští Somálci zastoupení v Západo-somálské osvobozené frontě (WSLF) zaútočili na ozbrojené jednotky režimu. WSLF, podporovaná Somálskem území téhož roku obsadila.¹²⁵ Vzhledem ke skutečnosti, že USSR v té době podporoval jak Etiopii, tak i Somálsko, a protože se podpora obou zemí míjela účinkem, přestal podporovat Somálsko, které bylo Sověty vnímáno jako

¹²² Více o důvodech a chronologických událostech na: *Timeline: Ethiopia*. In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1072219.stm> (12. 9. 2010)

¹²³ *Etiopie*, c. d.

¹²⁴ Viz Příloha č. 3. Region Ogaden.

¹²⁵ PANTUČKOVÁ, J.: c. d., s. 495.

méně stabilní a Etiopie si tak díky sovětské pomoci Ogaden udržela ve své moci.¹²⁶

Ačkoliv je křesťanská Etiopie soupeřem Somálska, poslala koncem roku 2006 své vojáky do Somálska na pomoc slabé přechodné vládě, aby tak zabránila postupu islamistů, kteří již ovládali jih Somálska. Obavy z přísnějšího islámského režimu v Somálsku budí v Etiopii obavy, a to oprávněné. Navzdory etiopské pomoci totiž islamisté začali dobývat zpět území. Svá vojska Etiopie stáhla začátkem roku 2009, kdy přechodná vláda s umírněnými islamisty uzavřela dohodu.¹²⁷

V současné době jsou významným partnerem země USA, které kromě finanční pomoci podporují Etiopii také v jejich sporech, hlavně s Eritreou a Somálskem. Zpočátku USA do konfliktu Etiopie a Eritreje nezasahovaly, ale situace se změnila poté, co Eritrea začala podporovat Svaz islámských soudů (UIC) působící v Somálsku.¹²⁸

2.2.6 Hospodářská situace

Po odtržení Eritreje přišla Etiopie o své dva hlavní přístavy Assab a Masawa. Vzhledem ke stále se nelepšícím vztahům s Eritreou musela vláda hledat novou cestu pro vývoz svých produktů, kterou nakonec přesunula do Džibuti. I přes nalezení této alternativy země doplácí na ztrátu přímého přístupu k moři, který byl součástí etiopského státu. Problém se zásobováním neulehčuje ani velmi špatný stav silnic,¹²⁹ čehož si je vláda země vědoma a deklaruje, že hodlá zvýšit investice do této infrastruktury, aby napomohla zlepšení hospodářské situace.¹³⁰

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ *BBC Country Profile: Ethiopia*, c. d.

¹²⁸ O UIC více v podkapitole Somálsko.

¹²⁹ *Ekonomická charakteristika: Etiopie*. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/etiopie/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html (12. 9. 2010)

¹³⁰ „Nejvýznamnější místa jsou dobře z dostupněna. Silnice spojuje hlavní město s ostatními významnými centry v zemi a dále vedou silnice do sousedních států, Džibutsko a Keni.“ Tamtéž.

Země má podle odhadů velké nerostné bohatství. Zatím je ale neúčelně využívané a hlavní odvětvím země zůstává zemědělství a pastevectví. V zemědělství pracuje 85 procent obyvatelstva a tvoří asi 42 procentní rozsah hrubého domácího produktu (GDP). Hlavními produkty jsou obilniny, luštěniny a olejniny.¹³¹ Na prvním místě z vývozných produktů je káva, která je hodnocena jako jedna z nejkvalitnějších na světě a nejvyhledávanější ze všech afrických káv. Kromě významného pěstování kávy má země také největší stádo hovězího dobytka v Africe, což zemi přináší hlavní finanční zdroje.¹³²

Ačkoliv je Etiopie za poslední dekádu hodnocena jako jedna z nejrychleji rostoucích ekonomik ze zemí netěžících ropu, stále se jí nedaří zajistit dostatečnou obživu pro obyvatelstvo a patří navzdory sílící ekonomice k nejchudším zemím světa.¹³³ Hospodářský vývoj je nicméně vnímán jako sílící, a tak země vzbuzuje naděje. Důležitým prvkem v ekonomickém růstu je pomoc kromě organizací jako UN, EU a IMF, také USA, Německa a Japonska.¹³⁴

Etiopie se na základě neschopnosti splácet své zahraniční dluhy dostala na seznam tzv. Hluboce zadlužených chudých zemí (HIPC).¹³⁵ V roce 2010 jí byly IMF a WB zrušeny povinnosti splácet dluhy u těchto dvou organizací, aby splátky ještě více nezatěžovaly ekonomickou situaci země. Nicméně ani po tomto kroku se zásadní změna ve vývoji hospodářské situace země nekonala.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² *BBC Country Profile: Ethiopia*, c. d.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ *Ekonomická charakteristika země: Etiopie*.

¹³⁵ „HIPC vzniklo jako projekt IMF a WB v roce 1996 jako nástroj pomoci chudým zemím, které by případný vysoký dluh nebyly schopné splácet. V roce 2005 byl projekt rozšířen, aby pomohl plnit Rozvojové cíle tisíciletí - program OSN na snížení chudoby. Zemím je po zařazení na seznam HIPC umožněna 100 procentní úleva z dluhu, který mají u IMF, WB a Afrického rozvojového fondu. Aby se země na seznam dostala, musí splnit mnohé podmínky.“ Více informací na: *Oddlužení pro silně zadlužené chudé země, HIPC iniciativa, 16. prosince 2010*. In: International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm> (2. 2. 2011)

2.2.7 Nástin současné politické reality v Eritreji

Po získání práva na sebeurčení se v Eritreji roku 1993 konalo referendum o nezávislosti, na základě jehož výsledku vznikla Eritrea jako samostatný stát. Prozatímní vládnoucí strana PFDJ měla zemi spravovat do uspořádání dalších voleb.¹³⁶ Mezitím PFDJ začala spolu s Etiopií vyjednávat o budoucí spolupráci a byla ustanovena zóna volného obchodu a země jednaly o dalších oblastech, kde by si mohly být vzájemně užitečné.¹³⁷

Slibně začínající vývoj vztahů mezi zeměmi brzy oslabil. Pro Etiopii nebylo snadné nahradit přístup k moři, který doposud měla, a s ním se i zvyšovaly obavy o růst průmyslu a obchodu.¹³⁸ V návaznosti na tuto ztrátu Etiopií zavedla celní tarify, které však znesnadnily i podmínky pro vývoz eritrejského zboží. Obranným opatřením na eritrejské straně bylo zavedení vlastní měny v roce 1997, kterou ale Etiopie neuznala a začala s vystěhováváním Eritrejců ze svého území.¹³⁹ Vztahy zemí se od těchto ekonomických opatření zhoršovaly.

V roce 1997 po vypršení tzv. přechodného období měly být vypsané nové volby, které by ustanovily prezidenta i vládu země. Doposud se však volby nekonaly, ani nebyl jejich termín vypsán. U moci stále zůstává jediná povolená strana PFDJ a prezidentem země je její předseda I. Afewerki.¹⁴⁰

Mezinárodní organizace sice vládě a prezidentovi vyčítají neefektivní implementaci demokratických reforem a neustálé odkládání voleb, nicméně představitelé Etiopie, USA a jejich zahraniční spojenci z důvodu obavy o islamizaci Eritreje svou kritiku vůči současnému nedemokratickému zřízení eritrejského státu eliminovali a I. Afewerkiho

¹³⁶ Strana vznikla přejmenováním EPLF, nejsilnější z frakcí ELF. GEDLU, M.: *Eritrea a Etiopie*, s. 31-33.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ GEDLU, Mesfin: *Zaostřeno na Africký roh*, c. d., s. 28-31.

¹⁴⁰ GEDLU, M.: *Eritrea a Etiopie*, s. 31-33.

tolerují, stejně jako skutečnost, že se od vzniku země nekonaly řádné volby do parlamentu, ani do prezidentského úřadu.¹⁴¹

2.2.8 Náboženské a etnické složení společnosti

Eritrejská společnost je od etiopské výrazně odlišná. Důvodem je osamostatnění země, kdy vznikl celek s většinovým etnikem i většinovým náboženstvím na rozdíl od Etiopie, které je rozdělená do různých táborů, které se o odtržení nebo alespoň větší míru samostatnosti stále snaží.¹⁴² Etnické složení obyvatel není v Eritreji zemi problémem.

Co se týká náboženství je však situace jiná. Země je sice většinově muslimská, takže se nepotýká s problémem rozdělení na křesťany a muslimy, ale existuje hrozba z podoby muslimského režimu. Zatím je země hodnocena jako umírněně muslimská, ale jsou reální obavy z případné změny.¹⁴³

2.2.9 Zahraniční vztahy

Vedle ekonomicko-politických rozepří řeší vlády Etiopie a Eritreje také problém nejasně vymezených hranic. Zatímco Eritrea vyhlásila nezávislost nad územím, které měla v době italsko-etioipské koloniální smlouvy z roku 1902, Etiopie schválila hranice z doby kdy Eritreu v roce 1962 anektovala.¹⁴⁴ Spornými hraničními oblastmi jsou Badme, Tsorona-Zalambessa a Bure, které si nárokují obě země.¹⁴⁵

Po vyhlášení eritrejské nezávislosti v roce 1993 byla ustanovena mezinárodní komise, která měla tento hraniční spor vyřešit, ale mezitím

¹⁴¹ BBC Country Profile: Eritrea, c. d.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Země má somálskou podporu, hlavně ze strany současné opozice, kterou v Somálsku tvoří radikální muslimové, kteří kdyby se dostali k moci, mohli by vyvíjet tlak na změnu eritrejského režimu a vytvořit tak silné spojení, které by bylo hrozbou hlavně pro křesťanskou Etiopii. Tamtéž.

¹⁴⁴ GEDLU, M.: *Eritrea a Etiopie*, s. 31-33.

¹⁴⁵ HRBEK, I. a kol.: c. d., s. 221. Viz Příloha č. 4. Sporné hraniční území mezi Etiopií a Eritreou.

se mezi zeměmi vyostřil ozbrojený konflikt, který vyústil v sedmiletou válku ukončenou až vyčerpáním zemí a podepsáním mírové dohody koncem roku 2000.¹⁴⁶ Vzhledem k nevyřešenému hraničnímu sporu byl v roce 2002 ustanoven arbitrážní soud v Haagu, který přisoudil sporná území Eritreji a stanovil hranic v podobě koloniální dohody z roku 1902, což obě strany akceptovaly, ale Etiopie s výjimkou, že město Badme zůstane neutrální.¹⁴⁷

O rok později komise přisoudila Badme Eritreji, což bylo pro Etiopii neakceptovatelné a konflikt v pohraniční oblasti stále přetrvává. UN se od roku 2007 snaží vyjednat se zeměmi obnovení demilitarizované zóny.¹⁴⁸ V tomto případě je to právě Eritrea, dlouho si stěžující na neřešený hraniční spor, která není schopná stáhnout ze sporné oblasti těžkou vojenskou techniku. I přes snahy UN se nedaří místo vyklidit a problémy zůstávají aktuální.¹⁴⁹ Eritrea tak blokuje vyjednávání mezi zeměmi, které se dostává do neřešitelné situace.

Nejvýznamnějším spojencem Eritreje v regionu je Somálsko. O tomto spojení se soudí, že je pro Eritrejce více nevyhnutelným než toužebným.¹⁵⁰ Důvodem jsou nekončící spory s Etiopií, které vedly zemi k hledání si podpory. Pomoc a sympatie Eritrejčům ze strany Somálska sahají hlouběji do doby, kdy se Eritrejci snažili o samostatnost.¹⁵¹

Nabízí se paralela s Ogadenem, který se snaží o to stejné s pomocí Somálska, ale zatím neúspěšně. Somálsko je tradičním nepřitelem Etiopie, protože se snaží o přičlenění etiopského Ogadenu ke svému území a Eritrea Somálsko v tomto cíli podporuje.¹⁵² Aby se síly vyvážily, tak Somálsko podporuje Eritreu v boji proti Etiopii.

¹⁴⁶ Nejprve byla 18. června podepsána dohoda o ukončení válečného stavu a poté 12. prosince mírová dohoda. Po uzavření míru UN vyslala misi UNMEE, která v zemi působila mezi léty 2000 a 2008. Více informací o UNMEE na: *UNMEE*. In: UN Missions, <http://unmee.unmissions.org/> (9. 2. 2011)

¹⁴⁷ KUMSA, Alemayehu – ZÁHOŘÍK, Jan: *Etnický federalismus v Etiopii v širší perspektivě*. Mezinárodní politika, 32, 2008, 1, s. 32-34.

¹⁴⁸ *BBC Country Profile: Ethiopia*, c. d.

¹⁴⁹ KUMSA, A. – ZÁHOŘÍK, J.: c. d., s. 32-34.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² ZÁHOŘÍK, Jan: *Hrozí nova válka mezi Etiopií a Eritreou?* Mezinárodní politika, 32, 2008, 10, s. 29-32.

Po vzniku Eritreje jako samostatného státu a vzestupu UIC v Somálsku po roce 2000 se zájmy Somálska v Eritreji, zemi s vysokým počtem muslimských obyvatel, zvyšují s cílem přeměny Eritreje v muslimskou zemi. Tlak je o to víc silící, čím je somálská radikálně islámská opozice v zemi úspěšnější na úkor somálské vlády.¹⁵³ Právě tato snaha způsobuje zmíněné obavy na straně Etiopie a USA.

2.2.10 Hospodářská situace

V důsledku války, která byla v zemi od počátku jejího vzniku, je hospodářská situace země velmi nepříznivá. Nový stát musel v počátcích svého vzniku vynaložit finance na organizaci a vznik správního zázemí, k čemuž se brzy přidaly následky etiopsko-eritrejské války. Krajina je zdevastovaná drancováním etiopských vojsk, půdu se nedaří účinně obdělávat, což je také způsobeno nedostatkem prostředků v důsledku slabé ekonomiky země.¹⁵⁴

Problémem je také chybějící pracovní síla, kdy je vysoký počet lidí produktivního věku zastoupen v armádě. S válkou také souvisí ztráta dobytka, který je pro obyvatele hlavní a mnohdy jedinou obživou, protože se v zemi nedaří zajistit obyvatelům dostatek jiných potravin.¹⁵⁵ Země je stejně jako Etiopie na seznamu zemí HIPC a roku 2005 ji byl odpuštěn dluh.¹⁵⁶

Ekonomický potenciál navzdory nepříznivě vypadající současné situaci existuje. Jedním z důvodů je přítomnost zatím neefektivně využívaného nerostného bohatství a druhým by mohl být rybolov v Rudém moři, který je ale zatím stejně jako nerostné bohatství málo využíván.¹⁵⁷ Z čeho země naopak příjmy má je zejména zemědělství a

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ *BBC Country Profile: Eritrea*, c. d

¹⁵⁵ *Ekonomická charakteristika: Eritrea*. In: Encyklopedie států MZV ČR http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/eritrea/ekonomika/ekonomicka_arakteristika_zeme.html (12. 9. 2010)

¹⁵⁶ *Oddlužení pro silně zadlužené chudé země, HIPC iniciativa, 16. prosince 2010*, c. d.

¹⁵⁷ Jedná se hlavně o zlato, kaolin, azbest a mramor. Tamtéž.

pastevectví. Ačkoliv ale tato dvě odvětví zaměstnávají téměř 80 procent obyvatelstva, na GDP se podílí jen 12 procenty.¹⁵⁸

Kromě rozvojové pomoci nemá země stálého sponzora. Rozvojová pomoc se Eritreji jako většině afrických států dostává přes UN, EU, IMF a WB. I v Eritreji, podobná situace je ve všech zemích regionu, čelí organizace nesnadným podmínkám.¹⁵⁹ Kromě rozkrádání potravin ozbrojenými skupinami se jedná hlavně o špatnou dostupnost míst po celé zemi. Podlé údajů, které má k dispozici česká vláda je v zemi 4010 kilometrů silnic a pouze 874 kilometrů z nich je asfaltovaných. Do dvou přístavů, které jsou pro eritrejskou ekonomiku klíčové žádná silnice nevede.¹⁶⁰

Současná vláda se snaží posilovat spolupráci s arabskými zeměmi, ve kterých spatřuje nejen dobrého odběratele, ale i potenciálního sponzora pro nutné reformy.¹⁶¹ Největší investice, které by zemi mohly pomoci zefektivnit hlavní zdroj finančních příjmů, by měly být vynaloženy na modernější zemědělskou techniku a postupy, protože je to právě zemědělství, ze kterého by země mohla finančně těžit.

2.3 Somálsko

2.3.1 Základní údaje

Somálsko je se svými 9,3 miliony obyvateli druhou nejlidnatější i největší zemí v regionu s většinovým obyvatelstvem somálského původu, hlásícího se k muslimskému vyznání.¹⁶² Země je republikou prezidentského typu. Od roku 1991 v zemi chybí centrální správa. Přejídná vláda (TFG) kontroluje pouze část hlavního města

¹⁵⁸ „Ani zemědělství se ale nedá hodnotit jako úspěšné. Orná půda v zemi tvoří 12 procent pevniny, ale obdělávána jsou pouze tři procenty. Hlavními zemědělskými artikly jsou obilniny a zelenina.“ Tamtéž.

¹⁵⁹ Podobná situace panuje ve všech zemích Afrického rohu. Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ *Ekonomika, očekávaný vývoj v teritoriu: Eritrea*. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/eritrea/ekonomika/ocekavany_vyvoj_v_teritoriu.html (12. 9. 2010)

¹⁶² BBC *Country Profile: Somalia*. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1072592.stm (12. 9. 2010)

Mogadiša, zatímco Al-Shabaab, militantní skupina a v současné době hlavní opozice, kontroluje většinu Mogadiša a jih země.¹⁶³

Prezidentem Somálska je Sharif Sheikh Ahmed zvolený TFG roku 2009 a so čela státu byl postaven poté, co TFG uzavřela roku 2006 mír s opozičním UIC, jehož byl předsedou. Radikální frakce UIC Al-Shabaab, která mírovou dohodu TFG a UIC neakceptovala tvoří opozici umírněnému muslimskému prezidentovi S. S. Ahmedovi a TFG. Premiérem byl jmenován Abdirashid Ali Sharmarke, bývalý diplomat.¹⁶⁴

2.3.2 Historie vývoje

Somálsko jako samostatný stát vznikl roku 1960 sjednocením kolonií britského a italského Somálska. Ačkoliv se jednalo o národnostně jednotné celky, jejich spojením byli sloučeni obyvatelé, kteří byli doposud součástí jiných zemí a také jiných rodinných klanů.¹⁶⁵ V jedné kolonii byla před vyhlášením jednotného Somálska dominantní politická strana hájící klan Isaaq a menšinou byla strana s podporou klanů Darod a Dir, zatímco ve druhé kolonii dominovalo uskupení s největším vlivem klanu Darod.¹⁶⁶

Po spojení těchto dvou území se nejvýznamnějším klanem stal Darod, tedy klan který byl v jedné části země v menšině. A původně většinový Isaaq se stal menšinovým.¹⁶⁷ Nespokojenost obyvatel z řad jiných klanů vůči vládě jednoho klanu rostla, stejně jako kritika způsobu vedení státu ve prospěch pouze vládnoucího klanu.¹⁶⁸

Po devítileté vládě byl proveden převrat skupinou důstojníků v čele s generál majorem Muhammadem Siadem Barre. Po převratu se

¹⁶³ *Countries and Their Culture: Somalia.* In: Every Culture, <http://www.everyculture.com/Sa-Th/Somalia.html> (12. 9. 2010)

¹⁶⁴ *BBC Country Profile: Somalia*, c. d.

¹⁶⁵ PANTUČKOVÁ, J.: c. d., s. 234. O roli klanů ve společnosti Somálska dále v této podkapitole.

¹⁶⁶ MENKHAUS, John Kenneth: *Security Systems in Somali East Africa.* In: ANDERSEN, Louise – MOLLER, Bjørn – STEPPUTAT, Finn (Eds.): *Fragile States and Insecure People? Violence, Security, And Statehood in Twenty-First Century.* New York, Palgrave Macmillan 2007, s. 67.

¹⁶⁷ Grafické rozdělení klanové struktury v dnešním Somálsku viz Příloha č. 6 *Hlavní somálské klany a subklany.*

¹⁶⁸ *Countries and Their Culture: Somalia*, c. d.

postavil do čele země a ustanovil tzv. Nejvyšší revoluční radu.¹⁶⁹ Ve svých prohlášeních proklamoval jako cíl odstranění klanové příslušnosti a zrušení tolik kritizovaného příbuzenského protěžování.¹⁷⁰ Režim se proměnil z klanové nadvlády na socialistický stát, kde byla omezena občanská svoboda a zrušena ústava.¹⁷¹ Žádný klan protěžovaný nebyl a občanská společnost neexistovala, utlačováni byli všichni.

Režim M. S. Barreho měl finanční i materiální oporu v USSR. Po vypuknutí somálsko-etioipské války ale USSR pomoc Somálsku ukončil.¹⁷² V návaznosti na angažovanost USSR v regionu začaly v oblasti působit i USA.¹⁷³ Ty výměnou za pomoc požadovaly liberalizaci režimu, a tak M. S. Barre na základě tohoto požadavku uspořádal svobodné volby, které daly vzniknout novému parlamentu.¹⁷⁴

Americká pomoc se ale v zemi také postupně snižovala. Proti vládě M. S. Barreho se sice stupňoval všelidový odpor, ten byl ale režimem krvavě potlačován. Svržení M. S. Barreho byl uskutečněno teprve roku 1992 Kongresem spojeného Somálska (USC),¹⁷⁵ vytvořeného z příslušníků klanu Hawyje, jejichž vůdcem byl Ali Mahdi Muhammad.¹⁷⁶

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ *BBC Country Profile: Somalia*, c. d.

¹⁷¹ „V zemi byla zavedena cenzura a média byla režimem využívána pro zvýšení jeho popularity. Země spolupracovala s USSR, který si brzy začal klást podmínky spolupráce. Například musela být zavedena komunistická strana, která nahradila SRC. Roku 1976 tedy vznikla Somálská revoluční socialistická strana.“ PANTŮČKOVÁ, J.: c. d., s. 321.

¹⁷² USSR podporoval také Etiopii, již přízeň ale na rozdíl od Somálska zachoval, protože věřil, že Etiopie bude v budoucnosti stabilnější a mocnější zemí, než-li by mohlo být Somálsko. Tamtéž, s. 324.

¹⁷³ V době studené války byly hlavním protipólem Sovětů USA, které se na základě doktríny o zadržování komunismu snažily působit v zemích, kde USSR vnucoval komunismus. Tamtéž.

¹⁷⁴ Právo volit ale nebylo přisouzeno všem, lidé byli vydírání a výsledky poté zfalšovány, protože do předních pozic se ve státě dostali blízcí M. S. Barreho, kteří již mnohé funkce zastávali před volbami. BARNES, Cedric – HASAN, Harun: *The Rise and Fall of Mogadishu's Islamic Courts*. *Journal of Eastern African Studies* 1, 2007, 2, s. 151-160

¹⁷⁵ „USC vznikla roku 1989. Před touto skupinou se o převrat pokusili také příslušníci klanu Isaaq, kteří zformovali odpor v exilu v Londýně a do země přišli 1988, úspěšní ale nebyli. M. S. Barre začal bombardovat sever země, z něhož klan pocházel, a tak jejich odpor potlačil.“ MENKHAUS, J. K.: *Somalia: A situation Analysis*. Paper 7.

¹⁷⁶ A. M. Muhammad byl svými stoupenci po svržení M. S. Barreho prohlášen prezidentem. Nikdy nebyl uznán všemi kmeny, ale tradičně pouze klanem, ze kterého

Po převratu přestala existovat jednotná autorita a v zemi propukly klanové spory. Bezládí vyústilo v občanskou válku, na kterou však obyvatelstvo bylo příliš slabé, protože země byla po vládě M. S. Barreho vyčerpaná, zdevastovaná a roku 1992 situaci ztížilo velké sucho, které vyústilo v hladomor.¹⁷⁷

Ve snaze ukončit občanskou válku a zabránění vraždění civilního obyvatelstva, vyslala UN do Somálska nejprve humanitární misi a po propuknutí hladomoru také mírovou misi UNSOM1.¹⁷⁸ Vzhledem k nelepšící se situaci a stálému pokračování bojů, podaly USA v roce 1992 návrh na misi UNITAF,¹⁷⁹ která by ale na rozdíl od UNSOM1 měla pověření a oprávnění „ (...) použít všechny prostředky nezbytné pro zajištění bezpečného prostředí pro operace humanitární pomoci v Somálsku, jak jen to bude možné“.¹⁸⁰ Pořádek se však podařilo nastolit jen v některých oblastech a UNITAF byla v květnu 1993 stáhnuta. UNSOM1 stále působící v zemi byla přejmenována UNSOM2 a měla za úkol dohlížet na obnovu státu.¹⁸¹

Po odchodu UNITAF boje vypukly znovu, ale s tím rozdílem, že kromě bojů klanů mezi sebou, začaly klany útočit také na příslušníky mise.¹⁸² Pod velením M. F. Aidida byly zorganizovány útoky na členy mise a o život přišlo více než dvě desítky vojáků. Do země byly v návaznosti na ozbrojené události povolány speciální americká jednotky Rangers a Delta Force, aby M. F. Aidida dopadly.¹⁸³

Jednotky UN byly staženy roku 1994 a zbytek personálu odešel ze země do konce roku 1995. Sice se misím podařilo eliminovat důsledky

pocházel, tzn. Hawyje. USC mělo dva názorové proudy, kdy jeden z nich zvolil roku 1991 jiného prezidenta. Kromě boje proti režimu M. S. Barreho, bojovaly ještě frakce USC mezi sebou. Ve frakčním boji zvítězil Mohamad Farrah Aidid, který byl druhou frakcí navrhován na prezidenta jako konkurent A. M. Muhammada. Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Rezolucí č. 751. Bližší informace na: UNSOM1. In: UN Missions, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm> (12. 2. 2011)

¹⁷⁹ Jednalo se o United Task Force (UNITAF). Rezolucí č. 794. Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Bližší informace na: UNSOM2. In: UN Missions, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2p.htm> (12. 2. 2011)

¹⁸² BARNES, C. – HASAN, H.: c. d., s. 154.

¹⁸³ M. F. Aidid nakonec padl sám v bojích. Více informací na: *Africa: The boring life of a warlord*. In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/1072611.stm> (6. 8. 2010)

hladomoru a v některých regionech došlo k návratu uprchlíků, země ale byla ponechána bez další pomoci na obnovu fungování státu.¹⁸⁴

Během občanské války se konalo několik mírových jednání, ale dlouho dobu neúspěšných. Teprve mírová konference v Džibuti v srpnu 2000 dala impuls pro vytvoření Přechodné národní vlády (TNG). Cílem jednání bylo vytvořit vládu skládající se z co nejširšího zastoupení klanů, aby bylo dovršeno co největší podpoře ve společnosti. Ačkoliv se jednání účastnilo mnoho klanů, nebyli přítomní úplně všichni a vláda měla podporu pouze v necelé polovině hlavního města Mogadiša.¹⁸⁵

Opoziční vláda byla vyhlášena o rok později Somálskou radu pro smíření a obnovu (SRRC) na jihu země. SRRC připravila konferenci pro všechny klany, ale setkání nebylo tak úspěšné a stejně jako při formování TNG nebyli přítomni všichni. Situace se tedy opakovala, a ani tato vláda neměla většinovou podporu obyvatelstva. Nicméně i tak byla hlavní opoziční silou pro TNG.¹⁸⁶

Mandát TNG skončil roku 2003, po kterém následovalo několik měsíců bezvládí. Vzhledem k tomu, že v Somálsku probíhaly stále boje, sešlo se další jednání v Keni, kde bylo v roce 2004 založeno Přechodné federální shromáždění, které ve stejném roce zvolilo prezidentem Abdullahi Yusufu Ahmeda.¹⁸⁷ Následně byla v lednu 2005 zformována TFG.¹⁸⁸ Vláda se po svého zformování snažila přesunout z keňského exilu do Somálska, ale do své země se dostala až začátkem roku 2006 do města Baidoa z důvodu neustálých bojů uvnitř země.¹⁸⁹

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ V předsednictví SRRC se po měsíci střídalo pět představitelů jejích militantních frakcí. *Timeline: Somalia.* In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1072611.stm> (12. 9. 2010)

¹⁸⁷ Do té doby vůdcem samozvaného státu Puntland, o kterém bude pojednáno v konečné části této podkapitoly. Tamtéž, s. 99.

¹⁸⁸ Je nutno dodat, že TNG ani následná TFG nebyly většinou ostatních klanů a militantních frakcí nikdy uznány za somálskou státní autoritu a dále pokračovali ve svých mocenských bojích.

¹⁸⁹ Ministerský předseda A. M. Ghedi úspěšně odolal atentátu v Mogadišu v listopadu 2005. Tamtéž.

2.3.3 Nástin současné politické reality

Prakticky jedině co všechny klany může pojit je islámské náboženství, k němuž se hlásí většina obyvatelstva. Z důvodu islámského vyznání začaly být velmi populární islámské soudy, které začaly vznikat v 90. letech a na rozdíl od klanových soudů, vykonávaly rozsudky bez ohledu na klanovou příslušnost.¹⁹⁰

Podle J. K. Menkhause, považovaného za odborníka somálského současného dění se: „ (...) v případě UIC nejednalo o skupinu vytvořenou malým počtem lidí, kteří hledali nové zastoupení. Islámské soudy vznikaly na základě dohody nejen nejvýznamnější klanových vůdců, ale také autorit islámu a zástupců obchodní sféry s cílem vytvořit stabilnější a i bezpečnější prostředí.“¹⁹¹

Důvěra v působení islámských soudů stoupala a roku 2000 byla vytvořena UIC a její vrcholný orgán Nejvyšší rada UIC. Organizace vznikla z 11 autonomních islámských soudů, které se postupně ustanovily v Mogadišu. Mluvčím UIC se stal umírněný islamista S. S. Ahmed, jehož role byla v UIC pravděpodobně pouze reprezentativní, přičemž organizaci ovládali dva radikálové Hassan Dahir Aweys a Adan Hashi Ayro.¹⁹²

UIC kritizovaly neschopnost vlády udržet si pořádek a začaly se vyjadřovat se smyslu islamizace somálské společnosti a převzetí vlády s cílem vytvořit bezpečné a spravedlivé Somálsko. Jejich vliv sílil a začaly postupovat z hlavního města na jih země a upevňovaly si svou moc. Do června 2006 měly pod kontrolou prakticky celé Mogadišo, jeho

¹⁹⁰ Islámské soudy začaly v zemi vznikat s cílem nastolit spravedlnost, která byla do té doby v rukou klanových soudů. Nejprve začaly řešit drobné delikty, ale následně i významnější spory. Více informací na: *Somalia's Islamic Courts*. In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/5051588.stm> (9. 2. 2011)

¹⁹¹ MENKHAUS, J. K.: *Political Islam in Somalia*, c. d., s. 183.

¹⁹² UIC převzala roli islámské organizace al-Ittihad al-Islamiya (AIAI) ustanovené roku 1984. AIAI byla radikální muslimská skupina s cílem islamizace somálské společnosti. Těmi, kdo organizaci pravděpodobně ovládají jsou představitelé dvou z původních 11 autonomních soudů. Jedním je H. D. Aweys, který je veden na americkém seznamu teroristů, protože byl jedním z představitelů AIAI, která byla obviňována z konexí na Al-Kajdu. Druhým je A. H. Ayro, další z představitelů AIAI. *Nejvyšší Unie islámských soudů*. In: Global Security, <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/icu.htm> (9. 2. 2011)

přidružené oblasti a jih státu, zatímco moc TFG se omezila pouze na pár oblastí v hlavním městě.¹⁹³

Reakcí na postup UIC byla invaze etiopské armády do Somálska, které se podařilo společně s ozbrojenými složkami TFG a jednotkami AU sílu UIC potlačit. UIC se rozpadl na mnoho frakcí, z nichž nejsilnější se stala Aliance za znovu osvobození Somálska (ARS), která začala s vládou vyjednávat o mírových podmínkách.¹⁹⁴

Jednání UIC a TFG skončilo podepsáním mírové dohody v Djibouti 19. srpna 2008 a stanovovala mj. i podmínky na ukončení ozbrojených bojů a odchod etiopských ozbrojených složek ze země.¹⁹⁵ Očekávaný mír v zemi ale nenastal. Militantní frakce UIC Al-Shabaab odmítla podmínky mírové smlouvy akceptovat a pokračovala v bojích s cílem ovládnout dříve kontrolovaná území zpět.¹⁹⁶

Somálský parlament se mezitím kvůli nepokojům sešel v sousední Džibutsku a v polovině roku 2009 ustanovil nový 149 členný sbor, do kterého byli začleněni představitelé ARS. Byl také prodloužen mandát TFG, stále jen přechodné vlády, na další dva roky.¹⁹⁷ Prezidentem byl zvolen bývalý představitel UIC, S. S. Ahmed. TFG řešila otázku působení opozice, protože se jí stále nedaří potlačit radikální Al-Shabaab, který ovládá většinu země, zatímco TFG má pod kontrolou jen malou část hlavního města s pomocí jednotek AU.¹⁹⁸

Al-Shabaab ve své protivládní činnosti nepolevuje. Na konci roku 2009 podlehl bombovému útoku ministr obrany spolu dalšími 20 lidmi

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Na podporu mírových jednání vyslala AU v roce 2007 misi AMISOM. Více informací o misi: *AMISOM*. In: African Union, <http://www.africa-union.org/root/AU/AUC/Departments/PSC/AMISOM/amisom.htm> (9. 12. 2010)

¹⁹⁵ Etiopské jednotky měly podle smlouvy zemi opustit do 120 dnů. *Agreement between TFG and the Alliance for the Re-liberation of Somalia, Djibouti, 19. srpna 2008*. In: UN Missions, <http://unpos.unmissions.org/Portals/UNPOS/Repository%20UNPOS/080818%20-%20Djibouti%20Agreement.pdf> (9. 2. 2011)

¹⁹⁶ V čele organizace stojí H. D. Aweys. Spojení s teroristickou Al-Kajdu bylo probíráno již od vzniku UIC. Potvrzení se objevilo v prohlášení samotné organizace. *Somali Islamists al-Shabab 'join al-Qaeda fight', 1. února 2010*. In: BBC news, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8491329.stm> (12. 2. 2010)

¹⁹⁷ *Timeline Somalia*, c. d.

¹⁹⁸ *AMISOM*, c. d.

v hlavním městě, k čemuž se přihlásil Al-Shabaab. Násilí se v zemi stupňuje, a proto TFG žádá spolu s generálním tajemníkem UN Ban Ki-moonem o pomoc v Somálsku s cílem potlačit islámskou opozici.¹⁹⁹

Postavení Al-Shabaab je v zemi ale stále velmi silné. Hlavním důvodem víry obyvatelstva v islámské soudy je vidina nastolení fungující vlády a zajištění bezpečnosti. Islám má v zemi silné kořeny a islámské právo v zemi koexistovalo od jejího vzniku spolu s klanovým zvykovým právem, aniž by se překrývaly.²⁰⁰ I proto mají podporu klanů, které se necítí být jejich existencí nijak omezovány a naopak začaly spolupracovat.²⁰¹

2.3.4 Náboženské a etnické složení společnosti

Náboženská příslušnost není v zemi sporným bodem vzhledem ke skutečnosti, že většina obyvatel vyznává islám.²⁰² Takto jednoznačné tvrzení se již ale nedá použít v otázce míry islamizace islámského společnosti.²⁰³ Zatímco současná TFG proklamuje umírněnost, existují v zemi silně militantní skupiny, které požadují radikální islamizaci společnosti, nejvýznamnější jd Al-Shabaab.

Somálská společnost je tvořená z 95 procent etnickými Somálci a problémy rozdílných etnik, jako například Etiopie, země řešit nemusí. Největší potíže zemi přináší kmenové (klanové) uspořádání společnosti.²⁰⁴ Ačkoliv je tedy země národně homogenní, klanově je heterogenní v nejvyšším možném měřítku. Klany jsou základnou pro každého jednotlivce a podle této struktury funguje celá somálská

¹⁹⁹ *Timeline: Somalia*, c. d.

²⁰⁰ Klanové zvykové právo hovoří o klanovém uspořádání společnosti. Tamtéž.

²⁰¹ PANTŮČKOVÁ, J.: c. d., s. 389.

²⁰² *Countries and Their Culture – Somalia*, c. d.

²⁰³ Somálsko je prozatím považováno za umírněný muslimský režim. Tamtéž.

²⁰⁴ Společnost je rozdělená podle jednotlivých klanů, tzn. v podstatě velkých rodin, které jsou vázány na své původní předky. Zařazení do určitého klanu determinuje člověka po celý jeho život, ve všech jeho oblastech. PANTŮČKOVÁ, J.: c. d., s. 388. Viz Příloha č. 5 Přehled somálských klanů.

společnost. Jedná se genealogický systém, díky kterému se určují předci Somálců až k samým počátkům historie národa.²⁰⁵

Základní dělení obyvatelstva je na šest základních klanů a pak jejich další subklany.²⁰⁶ Klanové rozdělení společnosti je nejpálčivějším problémem země. Důvodem je neschopnost přílišného množství klanů dohodnout se na kompromisech a řízení země, což se v důsledku projevilo v klanových a občanských válkách, které zemi sužují od roku 1991, kdy padl režim M. S. Barre.

Některé klany se rozhodly vyhlásit správu nad vlastním územím, ve kterém by si vládly samy se svými klanovými představiteli, a tak začaly vyhlášovat na Somálsku nezávislost. Nejprve byla vyhlášena nezávislost roku 1991 na severu země a vznikl nezávislý stát Somaliland.²⁰⁷

Dominantním klanem je Isaaq a celkově se dá zhodnotit, že Somaliland je nejstabilnějším územím Somálska, kterému se navíc vyhnuly i všechny současné boje a spory od vyhlášení jeho nezávislosti. V zemi funguje centrální vláda a konají se pravidelné volby.²⁰⁸ Mezinárodní uznání Somalilandu však není pravděpodobné z důvodu obavy mezinárodních společenství z vytvoření nežádoucího vzoru pro další separatistické skupiny nejen v Africe.²⁰⁹

Další oblastí, která vyhlásila autonomii je Puntland roku 1998, který se rozkládá se na severovýchodě Somálska s většinovým klanem Darod. Vymezení území Puntlandu je více problematické, protože část oblasti, nad kterou vyhlásili nezávislost zasahuje do území, které

²⁰⁵ Podle somálských pramenů některé klany odvozují svůj původ z rodové linie, ze které pocházel i prorok Mohammed. Čím delší je rodokmen Somálce, tím významnější má postavení. *Countries and Their Culture – Somalia*, c. d.

²⁰⁶ Původní rozdělení lidí - Samaal (pastevce) bylo na Sab (pastevci-zemědělci) a Samaale (pastevci – nomádi). Sab se dále dělí na dva klany (Digil a Rahanwein) a Samaale na čtyři klany (Darod, Dir, Hawyje a Isaaq). PANTUČKOVÁ, J.: c. d., s. 388. Viz Příloha č. 6 Příloha č. 6 Hlavní somálské klany a sub-klany.

²⁰⁷ Tato oblast nebyla jako jediná z celého Afrického rohu kolonizována a již 26. června 1960 získala nezávislost nad Anglií pod názvem Protektorát britský Somaliland. Tamtéž.

²⁰⁸ Somaliland má přibližně dva miliony obyvatel. Je sepsána ústava, která byla i v referendu roku 2001 schválena obyvatelstvem. V zemi se konají pravidelné prezidentské, parlamentní i obecní volby. EDNA, Ismail Adan: *Uznání Somalilandu brání nezávislost jeho historie*. Mezinárodní politika, 32, 2008, 4, s. 17-19

²⁰⁹ Tamtéž. Viz Příloha č. 7 Mapa somálských samozvaných států.

spravuje Somaliland, a tak vedou tyto separatistické oblasti ještě boje mezi sebou.²¹⁰ Na rozdíl od Somalilandu, který se sporů ve zbytku Somálska neúčastní, Puntland podporuje TFG.²¹¹ Třetí separatistickou skupinou je klan Warsangali, který vyhlásil nezávislost nad oblastí Sanaak a vyhlásil stát Maakhir roku 2007.²¹²

Somálci žijící mimo Somálsko v sousedních zemích, hlavně v Etiopii a Keni, již u vyhlašování samostatnosti zemí nad koloniálními velmocemi, kdy se ocitli mimo somálské území, proklamovali touhu připojení se k ostatním Somálcům. Pansomálská myšlenka byla nejsilnější během prvních let existence státu s cílem vytvořit velký všesomálský stát.

Ani keňští, a ani etiopští Somálci úspěšní nebyli, ale ve svých bojích do dnešních dnů pokračují.²¹³ Novým propagátorem pansomálské myšlenky se stal H. D. Aweys, který budí obavy etiopské i keňské vlády vzhledem k jeho silnému postavení v Somálsku.²¹⁴

2.3.5 Zahraniční vztahy

Co se týká zahraniční podpory současné vlády je TFG mezinárodně uznávanou vládou Somálska s hlavní oporou ve svém sousedovi, Etiopii a AU. Současné přátelství a podpora etiopské vlády s vysláním vojsk do Somálska roku 2006 je do určité míry překvapující. Hlavně důvodem tohoto tvrzení je dlouhodobá somálská podpora etiopskému Ogadenu v bojích proti etiopské vládě, dále také podpora Eritreji, tradičnímu soupeři Etiopie. Obě tyto somálské snahy, ať už pomoc Ogadenu nebo Eritreji nenasvědčují zrovna přátelskému vztahu mezi Somálskem a Etiopíí.

Na druhou stranu, vzhledem k sílícímu vlivu UIC a radikálním islamistům ze skupiny Al-Shabaab, v podstatě nezbývalo Etiopii než Somálsku pomoci, aby se země neproměnila pod tíhou silné islamizace, za což Etiopie v regionu bojuje, ať už proti Eritreji, svému

²¹⁰ *Countries and Their Culture – Somalia, c. d.*

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Tamtéž. Viz Příloha č. 8 Území Maakhir v Somálsku.

²¹³ ZÁVĚŠICKÝ, Jan: *Boj proti terorismu v současném Somálsku*. Mezinárodní politika 26, 2003, 10, s. 20-23.

²¹⁴ *Timeline: Somalia, c. d.*

muslimskému Ogadenu nebo Somálsku.²¹⁵ V takovém případě postup Etiopie překvapivý není.

Naopak tradiční spojenec Somálska Eritrea, se v současné době postavila na stranu opozice, tedy radikálů. Opět tedy vystupuje ve výsledném měřítku proti svému soupeři Etiopii.²¹⁶ Tradiční spojenectví a nepřátelství se v současné době obrátily. Podpora státu je nyní podporu opozice a naopak. Rozložení sil však zůstává. Důvodem je výměna pozic na straně vláda-opozice.

2.3.6 Hospodářská situace

Economist Intelligence Unit uvedl Somálsko na post obecně nejhorší země pro rok 2010. Důvodů bylo podle zprávy několik,²¹⁷ hlavně však probíhající občanská válka, pirátství, nezlepšující se chudoba a slabá centrální vláda, které má vliv pouze v okolí hlavního města. Somálsku jsou podle zprávy proklamované neslavné vyhlídky díky nízkým příjmům, které spolu s doznívající ekonomickou krizí ještě klesají.²¹⁸ Zpráva dále uvádí, že mírové síly, které v zemi operují, jsou málo početné a nezvládají kontrolovat situaci v celé zemi.

Somálsko je dlouhodobě na seznámech nejchudších zemí světa a od roku 2001 je součástí seznamu HIPC.²¹⁹ Průmyslová výroba v zemi prakticky neexistuje a jediným zdrojem příjmů tak může být zemědělství. Pěstování a chov dobytka se ale kvůli minimálním srážkám omezuje pouze na jižní část země.²²⁰ Z hlediska zdroje obživy a příjmů je mnohem významnější než zemědělství právě pastevectví.²²¹

²¹⁵ Pro Etiopii nejsou představitelé Al-Shabaab neznámí. Když ještě působili v organizaci AIAI, spolu s OLF plánovali a uskutečňovali útoky na etiopská vojska. Tamtéž.

²¹⁶ MENKHAUS, J. K.: *Political Islam in Somalia*, s. 109-123.

²¹⁷ ABRUZZESE, Leo: *Blízký východ a Afrika*. Svět 2010, The Economist, s. 69.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ *Oddlužení pro silně zadlužené chudé země, HIPC iniciativa, 16. prosince 2010, c. d.*

²²⁰ Základní vývozním artiklem jsou banány, dále kukuřice, rýže a fazole. *Ekonomická charakteristika: Somálsko*. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/somalsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html (12. 9. 2011)

²²¹ Tamtéž.

V zemi podle odhadů WB žije přes 40 procent obyvatel v extrémní chudobě, čtvrtina dětí zemře před dosažením svých pěti let života a podle odhadovaných počtů potřebuje přes 3,5 milionů lidí humanitární pomoc, protože samo Somálsko není schopné svou produkcí obyvatele nakrmit. Země je odkázána na pomoc hlavně UN a EU, protože jiného stálého donora Somálsko nemá.²²² Kromě rozvojové pomoci jsou pro Somálsko důležitým zdrojem příjmů příspěvky Somálcům, které posílají jejich rodinné příslušníci žijící v zahraničí.

²²² Tamtéž.

3 BEZPEČNOSTNÍ HROZBY

Aby mohla být ověřena hypotéza, musí se zhodnotit, o jaký typ regionu se v případě Afrického rohu podle RSC jedná. Než ale budou vymezeny konkrétní bezpečnostní hrozby na základě předem provedených analýz jednotlivých států, musí být u regionu dokázáno splnění čtyř kritérií, které jak B. Buzan uvádí, jsou klíčové pro zařazení regionu do konkrétního typu RSC, a musí předcházet analýze bezpečnostní hrozeb.²²³ Cílem této kapitoly je zjištění, jakým regionem je Africký roh ve vztahu k RSCT.

Nejprve je v první podkapitole řešena otázka, zda region Afrického rohu splňuje čtyři kritéria nutná pro další postup, pakliže uvažujeme o regionu v rámci RSCT, aby mohly být v následující podkapitole vymezeny konkrétní bezpečnostní hrozby. První podmínkou je jasné vymezení hranic regionu, druhou existence anarchické struktury, třetí podmínka udává určení mocenských vztahů a podle poslední mají být stanoveny základní přátelské a nepřátelské vztahy. Tímto vymezením regionu je docílena, kromě splnění jedné z podmínek RSCT, také snažší identifikace bezpečnostních hrozeb v následující části

Ve druhé podkapitole je ukázáno, jakým bezpečnostním hrozbám region čelí a tyto jsou konkretizovány. Nejprve pro každou zemi zvlášť, kdy stanovování hrozeb vychází z analýz jednotlivých zemí ze druhé kapitoly a je k nim přistupováno podle pospaných oblastí. Jak uvádí B. Buzan: „ (...) *všechny oblasti jako politika, složení společnosti, hospodářství* (...) “ se mohou podílet na vzniku bezpečnostní hrozby.²²⁴ V poslední podkapitole je na základě propojení hrozeb zhodnoceno, do jakého typu RSC se region Afrického rohu řadí.

²²³ BUZAN, B. - WÆVER, O.: c. d., s. 113.

²²⁴ WÆVER, O.: *Insecurity and Identity Unlimited. Working Paper č.14*, c. d.

3.1 Splnění čtyř kritérií nezbytných pro určení typu RSC

První podmínkou, kterou musí region splňovat, aby u něj bylo možné určit typ RSC, je existence hranic, které region oddělují od sousedních zemí. V případě Afrického rohu jsou hranice jasně nadefinované, respektive jsou zřejmé vzhledem k sousedním zemím. U Džibutska neexistuje aktuálně žádný hraniční spor, mezi Etiopií a Eritreou panují neshody ohledně sporně vymezené hranice, konkrétně se jedná o město Badme, kdy Etiopie neuznává jeho přisouzení Eritreji. Tento spor je ale řešen uvnitř regionu, a kdyby došlo k nějaké změně a město Badme by bylo přisouzeno Etiopii, vnější hranice regionu by se nezměnily.

Co se týká Somálska, jsou zde tři území, která vyhlásila samostatnost – Somaliland, Puntland a Maakhir, dále jsou spory v etiopském Ogadenu, který se chce přičlenit k Somálskou. Opět se ale, stejně jako v případě Etiopie, jedná o vnitřní konflikty, které i kdyby vyústily ve vznik nových států, která by se oddělily o stávajících nebo se Ogaden připojit k Somálsku, vnější hranice regiony by zůstaly zachovány a pouze by v regionu došlo ke zvýšení počtu zemí, což B. Buzan v tomto kritériu nevyklučuje, protože by v regionu žili stále stejní obyvatelé a došlo by jen k jejich přeskupení.²²⁵

Druhým kritériem je tzv. anarchická struktura, kterou region musí mít. Vzhledem k tomu, že se region skládá ze čtyř států Džibutska, Eritreje, Etiopie a Somálska, je i tato podmínka splněna, protože anarchická struktura neexistuje v takovém regionu, kde je přítomen pouze jeden stát.²²⁶ Pak by totiž v regionu nemohla existovat mezi státy žádná interakce.

Další podmínkou je určení mocenských vztahů v regionu, aby bylo při výsledném zhodnocení bezpečnostních hrozeb zřejmé, kdo jsou ti, kteří hrozbu způsobují a kdo jsou jejími příjemci. V případě Džibutska jsou mocenské vztahy poměrně zřejmé. Vládnoucí stranou je UPM

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Tamtéž, s. 116.

v čele s I. O. Guellehem, která je uznávaným orgánem moci, v jehož rámci je moc rozdělena mezi dvě etnické skupiny Afary a Issy, kteří se tak spravedlivě dělí o podíl na moci. Ačkoliv soužití těchto dvou etnik není bezproblémové, konkurenční mocenské středisko se netvoří, ani tomu nic nenaznačuje.²²⁷

V Etiopii je také centrálně uznávaná vláda EPRDF v čele s M. Zenawi, která má moc nad většinou území. Konkuruje jí středisko moci a hlavní opozicí jsou Oromové, největší etiopské etnikum zastupované stranou OPDO a Ogaden s většinovým somálským obyvatelstvem. Obě skupiny jsou zastoupeny výrazným počtem přívrženců, a jejich protesty vládu ohrožují, protože zpochybňují její moc.

V Eritreji vládne jediná povolená politická strana PFDJ a její předseda I. Afewerki je zároveň i prezidentem země, takže jakákoliv opoziční hnutí nejsou tolerována, a ani vlastně nejsou přítomna, respektive o žádných se ve sledovaných zdrojích nehovoří. Část veřejnosti nesouhlasící s režimem se omezuje většinou pouze na neveřejnou kritiku.²²⁸ Je třeba také brát v potaz, že země nemá silnější opozici hlavně z důvodu, že stát se osamostatnil jako homogenní celek stejného etnického a náboženského vyznání.

V Somálsku tak jednoznačně vytyčené vztahy není možné rozeznat. Vládnoucí TFG má minimální podporu ve společnosti a znovu ztrácí vliv v zemi, tentokrát ve prospěch radikální skupiny Al-Shabaab, která je u obyvatelstva stále populárnější. Navíc ovládá větší část území Somálska, a tudíž je významným konkurentem vládní moci a dalším silným mocenským centrem.

Poslední podmínkou je stanovení přátelského a nepřátelského vztahu mezi zeměmi, což je nutné ze stejného důvodu jako vytyčení mocenských vztahů, tedy kvůli snadnějšímu pojmenování původce a příjemce hrozby. Co se týká postavení Džibutska v regionu, jeho role

²²⁷ FRANCIS, D.: c. d., s. 95.

²²⁸ Tamtéž.

se dá hodnotit jako neutrální. Nemá vyhraněný vztah k žádné ze zemí v regionu, s žádnou nemá konflikt.²²⁹

Dá se říci, že je pro něj důležitý vztah s Etiopií, která přes přístav v Džibuti vyváží své produkty, což je pro Džibutsko důležitým zdrojem příjmů. Džibutsko i Etiopii navíc pojí přátelství k USA, v Džibutsku mají USA vojenskou základnu, s Etiopií USA spolupracují v boji proti terorismu, což také hovoří více ve prospěch spíš přátelského, ačkoliv možná víc pragmatického, než nepřátelského vztahu.²³⁰

Džibutsko nemá spory ani s Eritreou, ani se Somálskem. Nestaví se na žádnou stranu. Naopak se v historii během konfliktů, například v etiopsko-eritrejské válce snažila pomoci zprostředkováním míru či poskytnutím místa ve své zemi pro mírová jednání.²³¹

Na rozdíl od Džibutska, který má vztahy s regionálními zeměmi nevyhraněné, Etiopie se poměrně jasně kloní na jednotlivé strany. Se Somálskem měla země mnohé spory, hlavně kvůli etiopskému Ogadenu, který bojoval proti centrální vládě a snažil se k připojení k Somálsku, které jej podporovalo.

V současné době se situace ale obrátila a Etiopie se stala hlavním partnerem somálské vlády v boji proti opoziční radikální skupině islámských soudů Al-Shabaab. Vztah Etiopie k Somálsku je dnes možné hodnotit jako velmi realistický, kdy se Etiopie snaží Somálsku pomoci, aby se z umírněného islámského režimu, který v zemi panuje, nestal režim radikální.

Tradičně nepřátelské vztahy vládnou mezi Etiopií a Eritreou, které mají kořeny již v době, kdy byla Eritrea součástí Etiopie, spory pokračovaly ve válce 1998-2000 a existují doposud kvůli nevyřešenému hraničnímu sporu. Vztahy se vyostřily poté co Eritrea začala veřejně podporovat somálskou opozici Al-Shabaab, čímž se země proti sobě opět, ačkoliv nepřímou v zástupném konfliktu, postavily.

²²⁹ Tamtéž, s. 112.

²³⁰ *Somali Islamists al-Shabab 'join al-Qaeda fight'*, c. d.

²³¹ KUMSA, A.: *Etiopsko-eritrejská válka 1998-2000*, c. d.

3.2 Bezpečnostních hrozbou zemí Afrického rohu a jejich aktéři sekuritizace

Poté co byla v předchozí podkapitole rozvedena jednotlivá kritéria, nutná pro výsledné zhodnocení bezpečnostních hrozeb, jsou v této části hrozby a aktéři sekuritizace vymezeny pro jednotlivé země. Hrozby jsou pojímány skrze koncept sekuritizace, kdy je za hrozbu označována taková událost, která je společností vnímána jako hrozba z důvodu, že je tak představována, nikoliv že taková skutečně musí být.²³²

Jedná se o problém, který je společností a zainteresovanými aktéry za hrozbu považován, obávají se ho, vnímají ho jako narušující jejich bezpečí, tudíž se pro ně stává hrozbou a sekuritizuje je.²³³ Pro potřeby této práce se jedná o sekuritizaci jednotlivých států, protože cílem je zjištění, jakým bezpečnostní hrozbám čelí region Afrického rohu.

Na základě předcházejícího analyzování mocenských a přátelských vztahů jsou hrozby zkonkretizovány pro každý stát z regionu včetně aktérů sekuritizace. Jsou zohledněny všechny analyzované oblasti podle druhé kapitole od historie po hospodářskou situaci, protože každá oblast může přispět ke tvorbě hrozby, avšak záleží, jak je která v zemi diskutována a společností a vládou pojímána.

Ačkoliv Džibutsko není kvůli existenci dvou proti sobě vyhraněných etnik vnitřně jednotnou zemí, podle relativně dlouhého mírového období se dá soudit, že hlavní otázkou, která představitele země zaměstnává, je hospodářská situace.²³⁴ Díky dobrému ekonomickému vývoji posledních let zapříčiněných pomocí Francie a USA, kteří v zemi operují, je také významným zdrojem financí přístav v Džibuti, přes který přepravuje své zboží hlavně Etiopie.²³⁵ Z tohoto

²³² WAISOVÁ, Š.: c. d., s. 121.

²³³ Aktéry, kterých se hrozba týká. Mohou to být například skupina obyvatel, vláda země, vláda jiné země, ozbrojené skupiny aj. Tamtéž.

²³⁴ Od roku 2003, kdy v zemi začala platit reforma o rozdělení moci mezi Afary a Issy.

²³⁵ Dalším důvodem je oslabení francouzské pomoci po nástupu prezidenta Sarkozyho, kdy se země více upíná na výnosy z transportu a obchodu. ABRUZZESE, L.: c. d.

důvodu je to právě situace v Etiopii, která je džibutskou vládou sledována jako potenciálně ohrožující hospodářské zájmy země.²³⁶

Je možné najít paralelu mezi aktivitami Džibutska v mírových procesech během konfliktů v Africkém rohu se snahou udržet co nejstabilnější ekonomicko-politickou situaci, která je pro obchod země významná. Dění v Etiopii a celkově její aktivity sekuritizují hospodářské ambice Džibutska, jehož vláda se obává zhoršeného ekonomického růstu, a tím pádem i případných lidových nepokojů, které by v návaznosti mohly vzniknout, což je pro etnicky rozdělenou zemi bezpečnostní hrozbou.

V multietnické společnosti Etiopie existuje kromě hlavní etiopské vlády více opozičních hnutí, respektive etnik, které nejsou spokojeny s výkonem vládní moci. Největší oromské etnikum, které tvoří 40 procent obyvatel se snaží získat majoritní podíl na moci a současnou vládu země neuznává. Podobný postoj sdílí Afaři podílející se 32 procenty na počtu obyvatelstva, ale jejich hnutí není tak významné jako oromská strana OPDO.²³⁷

Třetí početnou etnickou skupinou jsou Somálci, kteří dlouhodobě proklamují touhu připojení se k Somálsku. Všechny tyto skupiny vytvářejí tlak na etiopskou vládu a svými útoky, hlavně během období voleb, jsou pro vládu bezpečnostní hrozbou, protože ta se obává jejich případných aktivit v zemi, takže je těmito skupinami sekuritizována.

Somálci v Etiopii vytváří hrozbu tím spíš, že mají silnou podporu Somálska, čímž je zvyšováno riziko jeho separatistických snah. Somálsko tudíž sekuritizuje Etiopii, která v somálské podpoře spatřuje větší nebezpečí pro celistvost svého území, a ačkoliv jsou dnes vztahy se somálskou vládou TFG dobré, existuje na straně Etiopie obava z případné pomoci Somálska.

V dnešní době, kdy Etiopie podporuje somálskou přechodnou vládu TFG je pro Ogaden spojencem somálská opozice islámských soudů, přesněji jejich radikální frakce Al-Shabaab. Tato militantní

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ *BBC Country Profile – Ethiopia*, c. d.

organizace veřejně propaguje myšlenku tzv. velkého Somálska, které by bylo složeno ze všech etnických Somálců žijících v okolních zemích.²³⁸ Etiopie je na základě této bezpečnostní hrozby, kdy by mohlo dojít k ozbrojenému konfliktu, skupinou Al-Shabaab sekuritizována.

Co se týká obecného vztahu ke všem zemím regionu, Etiopie se cítí být sekuritizována všemi státy. Důvodem je islámské náboženství, které je v ostatních zemích většinové, zatímco jediná Etiopie je křesťanskou zemí. Bojuje i proti sílící islamizaci v regionu, kterou se cítí ohrožena. Jakákoliv radikalizace obyvatelstva v zemích Afrického rohu zvyšuje v etiopské vládě pocit ohrožení a zároveň snahu se stávající situací vypořádat.²³⁹

Etiopie se kromě náboženského důvodu cítí sekuritizována Eritreou z důvodu stále trvajících hraničního sporu, vzhledem ke kterému Etiopie deklaruje jiné hranice, než jaké uznává Eritrea, která odmítá stáhnout své ozbrojené jednotky z hranice, aby mohla vzniknout demilitarizovaná zóna propagována UN.²⁴⁰ Dalším důvodem je ztráta přístupu do eritrejských přístavů po vyhlášení Eritrejské nezávislosti, kdy byla Etiopie nucena hledat přepraviště svého zboží v jiné zemi a je dnes závislá na přístavu v Džibuti.

Eritrea sekuritizuje především Etiopii přítomností svých ozbrojených jednotek na společné hranici, které nehodlá z místa stáhnout, čímž vyvolává u etiopské vlády pocit ohrožení, protože otázku hranic není stále možné dořešit a další konflikt vyloučit nelze. Vlády obou zemí jsou udržovány v trvalém stavu nebezpečí.

Kromě hraničního sporu je Eritrea pro Etiopii bezpečnostní hrozbou na poli vnitrostátních záležitostí, kdy podporuje Ogaden. Poté co se Eritrea postavila na stranu islámských soudů v somálském konfliktu a otevřeně podporuje i militantní uskupení Al-Shabaab, které

²³⁸ Více na: *Countries and Their Culture: Somalia*, c. d.

²³⁹ Například posláním etiopských ozbrojených jednotek na pomoc somálské vládě TFG bojující s UIC.

²⁴⁰ *BBC Country Profile: Ethiopia*, c. d.

sekuritizuje Etiopii, je Etiopie také v tomto bodě sekuritizována Eritreou.²⁴¹

Eritrejské obchodní styky z poslední doby, kdy země hledá odbytiště pro své produkty a zahraniční pomoc, také vyvolávají v Etiopii obavy.²⁴² Eritrea se snaží o podepsání bilaterálních smluv mezi arabskými zeměmi, jejichž vliv se Etiopie spolu s USA v boji proti terorismu snaží minimalizovat, takže i zde se cítí etiopská vláda ohrožena Eritreou, a to opět z náboženských důvodů, které by mohly úsilí muslimských etnik žijících v Etiopii na protistátní činnost zvýšit, což vláda vnímá jako bezpečnostní hrozbu.²⁴³

Současné dění v Somálsku, kdy je země ovládána muslimskou organizací Al-Shabaab a islamizace se pro většinu obyvatel jeví jako možný způsob, jak nastolit a udržet v zemi pořádek, sekuritizuje Etiopii, pro níž jsou sílící islámské tendence prakticky existenční, protože se obává o rozšíření islamizace i do své země.

Z tohoto důvodu země vyslala roku 2008 do Somálska vojenské jednotky na pomoc slabé vládě TFG, které se samotné nedařilo moc UIC potlačit. Společný postup byl ale úspěšnější a nakonec byla s UIC podepsána mírová dohoda. Nicméně ne všichni z UIC dohodu akceptovali a do čela bojů proti vládě se postavila radikální Al-Shabaab, která pokračuje v bojích s cílem islamizace země, čímž tímto sekuritizuje nejen Etiopii, ale také somálskou vládu.

TFG je kromě Al-Shabaab sekuritizována také separatistickými skupinami, které v zemi vyhlásují nezávislost. První vyhlásil nezávislost Somaliland, který se současných sporů neúčastní, a tudíž je vlastně hrozbou jak vládu i opozici, kteří v něm vidí konkurenční středisko moci, stejně jako v Maakhiru, dalším separatistickým územím. Naproti tomu Puntland podporuje oficiální vládu země, a je tudíž hrozbou pro Al-Shabaab.

Klanové uspořádání společnosti sekuritizuje ve své podstatě všechny aktéry Afrického rohu. Somálská vláda již dlouhodobě není

²⁴¹ *BBC Country Profile: Eritrea*, c. d.

²⁴² BARNES, C. - HASAN, H.: c. d., s. 151-160.

²⁴³ MENKHAUS, J. K. : *Security Systems in Somali East Africa*, c. d.

schopná kontrolovat celé území Somálska a nemá podporu všech obyvatel, její vládní nařízení nejsou přijímána celou společností a situace se celkově jeví jako zablokovaná, protože se zdá být nemožné získat si přízeň všech klanů.²⁴⁴

3.3 Propojení bezpečnostních hrozeb a určení typu regionu podle RSC

V této závěrečné podkapitole je stanoveno, o jaký typ regionu se podle RSCT jedná. Na základě analýzy dění v jednotlivých zemích, specifikace vztahů v regionu podle kritérií B. Buzana a pojmenování bezpečnostních hrozeb, kterým státy regionu čelí, je nyní poukázáno na propojení bezpečnostních hrozeb v rámci regionu.

Podle míry propojení bezpečnostní hrozeb je stanoveno, jakým typem regionu Africký roh je. Pakliže by se prokázalo, že v rámci regionu jsou hrozby propojené pouze mezi dvěma státy, tudíž se nedotýkají dalších ze států regionu, jednalo se by o prekomplex, kdy žádná interakce mezi všemi zeměmi v regionu neexistuje.

Je-li vzájemná bezpečnostní závislost mezi zeměmi přítomná, ale jejich intenzita je příliš slabá, řadí se region k tzv. protokomplexu, a pakliže je intenzita bezpečnostních hrozeb mezi zeměmi silná, je region řazen k tzv. plně rozvinutému RSC. Rozdíl mezi protokomplexem a plně rozvinutým RSC spočívá v tom, že pakliže se jedná o poslední zmíněnou kategorii, tak je síla vzájemných bezpečnostní hrozeb natolik enormní, že není možné analyzovat problémy jednoho státu, aniž bychom nezohlednili dění v dalších zemích, zatímco u protokomplexu stačí vyřešit hrozbu dvou zemí a v ostatních hrozba vyplyne, ačkoliv tam předtím existovala.²⁴⁵

Každá ze zemí prokazuje konkrétní bezpečnostní hrozby, které přijímá nebo naopak produkuje. Otázkou zůstává, co je pro tyto hrozby pojítkem, jestliže nějaké existuje. Na základě uvedených analýz

²⁴⁴ BBC Country Profile: Somalia, c. d.

²⁴⁵ BUZAN, B. - WÆVER, O.: c. d., s. 490-491.

v přecházejících částech práce je za základní a zároveň pojící bezpečnostní hrozbu považován konflikt Al-Shabaab s TFG. Tento spor je totiž kromě somálského vnitrostátního konfliktu zástupným bojem Etiopie a Eritreje. Etiopie spolu s umírněnou muslimskou vládou TFG proti Eritreji a radikálním muslimům v Somálsku.

Základním problémem byl vzestup UIC v Somálsku, který začal být vnímán křesťanskou Etiopií jako bezpečnostní hrozba, na základě které by se mohli zradikalizovat i etiopští Somálci, čehož se vláda Etiopie obává. Eritrea začala podporovat UIC, protože si uvědomovala, že vzestup UIC znamená pro Etiopii hrozbu, kterou by Eritrea mohla přidáním se na druhou stranu než Etiopie znásobit a také si Eritrea uvědomovala ohrožení, které by Etiopii vzniklo nástupem radikálů v Somálsku k moci.

Po uzavření míru mezi TFG a UIC spor mezi vládou a opozicí stále pokračuje a hrozby z něj vyplývající pro další země zůstávají bez změny. Došlo jen ke změně aktéra na poli opozice z UIC na Al-Shabaab. Nicméně dříve existující propojenost zůstává. Spor TFG a Al-Shabaab byl na sebe schopný navázat další vyostřené otázky, kdy je kromě vyřešení centrální vlády v Somálsku a ukončení anarchii v zemi, řešena zároveň náboženská otázka celého regionu, tradiční spor Etiopie a Eritreje, hrozba posílení etnické příslušnosti v Ogadenu v případě radikální muslimské vlády v Somálsku a další možné separatistické tendence.

Jedinou zemí, která jak se zdá z konceptu propojení hrozeb vymyká je Džibutsko. Na jedné straně by mohla být vysvětlením neexistence náboženského sporu uvnitř země, který je základním kamenem konfliktu Al-Shabaab a TFG. Pakliže se ale na otázku podíváme hlouběji, dá tato varianta popřít, protože základním džibutským sporem je sociální konflikt ve společnosti, kdy proti sobě stojí etiopští Afaři a somálští Issové.

Na druhou stranu je i přes etnické rozdělení země nábožensky téměř jednotná, 94 procent obyvatel se hlásí k islámu, který v zemi nemá tendence ubírat se radikálním směrem. Není tedy důvod, proč by

se země měla do sporu přidávat. Nicméně se nedá říci, že se jí bezpečnostní hrozby vyvstávající z konfliktu Al-Shabaab a TFG netýkají.

Džibutsko je zemí s potenciálem dalšího ekonomického růstu, který je pravděpodobně důvodem relativního občanského pokoje v zemi, a tak je právě nejvyšší snahou Džibutska, aby byly konflikty vyřešeny co nejrychleji, a aby byl případný obchod, jeden z důležitých příjmů džibutské vlády, co nejmíň narušen. Pro hovoří také džibutské snahy o zprostředkování mírových jednání mezi zeměmi regionu v minulosti.

Propojení jednotlivých bezpečnostních hrozeb mezi zeměmi regionu, včetně Džibutska funguje. Co se týká intenzity bezpečnostních hrozeb, je nezbytné uvážení, zda by vyřešením sporu mezi TFG a Al-Shabaab, který bezpečnostní hrozby regionu zastřešuje, došlo k ukončení existujících hrozeb. Na základě provedené analýzy tato varianta není možná.

Pakliže by totiž došlo k vyřešení základní sporu mezi TFG a Al-Shabaab vítězstvím pro tu či onu stranu, nebyla by dána odpověď na otázku nepřátelství Etiopie a Eritreje, multietnického složení etiopské společnosti, kdy má země problémy s mnohými separatistickými skupinami, postavení křesťanské Etiopie, klanového rozdělení společnosti v Somálsku, samozvaně vzniklých států v Somálsku a v neposlední řadě také etnická nesnášenlivost v Džibutsku držící se v míru pravděpodobně pouze díky relativně dobré ekonomické situaci země.

Region Afrického rohu vykazuje mnohá ohniska sporů a jeví se jako velmi latentní pro stávající i existující hrozby. Provázanost jednotlivých bezpečnostních hrozeb pro státy včetně jejich propojení ukazuje, jak významná je interakce mezi zeměmi a jak silná je intenzita propojení bezpečnostních hrozeb, která neumožňuje jednostranné řešení. Země Afrického rohu vykazují svou propojenou bezpečnostní situací, ve které nelze hrozbu pro jednu zemi vyřešit pouze na

bilaterální úrovni, své zařazení do kategorie plně rozvinutého bezpečnostního komplexu.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala regionem Afrického rohu a bezpečnostními hrozbami, kterým jeho státy čelí. K tomu, aby mohly být hrozby analyzovány byl použit koncept B. Buzana a O. Wævera, zástupců kodaňské školy, která ve svých bezpečnostních analýzách zohledňuje roli regionální úrovně. Tuto úroveň vzhledem k bezpečnosti považují za významnou z toho důvodu, že bezpečnostní situaci země výrazně ovlivňují právě její sousedé a naopak, a pakliže existuje v rámci jedné země určitá hrozba, například občanská válka, dopady tohoto konfliktu velmi brzy pocítí sousední země, do kterých se budou uchýlovat uprchlíci.

Dalším důvodem pro výběr teorie RSCT je analyzování bezpečnostních hrozeb nejen z vojenských příčin, kterým země čelí, ale zohledňuje také otázku složení společnosti, stavu hospodářství, politických nevojenských aktivit aj. Právě tyto aspekty totiž mohou být důležité, a proto je nutné je brát na zřetel.

V případě Afrického rohu se ukázalo, že právě i nevojenské příčiny jsou pro tvorbu bezpečnostních hrozeb důležité. Džibutsko se obává mimo jiné poklesu hospodářského růstu, Etiopii sužuje její multietnické složení společnosti, Eritreu stejně jako Džibutsko hospodářská situace, nicméně v jejím případě se jedná o nedostatek příjmů ve všech ohledech a Somálsko klanová struktura, tedy skladba společnosti.

Pro stanovení typu regionu a analýzy dění v zemích Afrického rohu byla nejprve představena teorii RSCT v první kapitole. V první části kapitoly byly vymezeny klíčové pojmy pro tuto práci, a to bezpečnost, hrozba a sekuritizace. U slova bezpečnost bylo nejdůležitější jeho rozšíření na nejen vojenskou bezpečnost, tedy tzv. hard security, ale i soft security, která je autory RSCT zohledněna při stanovování bezpečnostních hrozeb.

Co se týká pojmů hrozby a sekuritizace, respektive sekuritizace hrozeb, lze tyto pojmy vysvětlit současně. Za hrozbu je označován ten spor či problém, který je za problém příslušnými aktéry považován, tudíž se obávají jeho důsledků, cítí se ním sekuritizováni. V případě této práce se jedná o stát jako aktéra sekuritizace vzhledem k tomu, že cílem práce je stanovení hrozeb pro země regionu. Pakliže tedy stát něco sekuritizuje, je pro něj daný problém bezpečnostní hrozbou.

Ve druhé podkapitole byl osvětlen význam regionální úrovně a stanoveny aspekty, které region má splňovat, aby o něm mohlo být uvažováno jako o možném RSC. V této části byly tyto podmínky pojaty teoreticky, jak je stanovují autoři. Ve třetí kapitole byly vymezeny kritiky, jakým RSCT čelí z důvodu uvědomění, že mohou existovat mezery, se kterými je nutné při analyzování bezpečnostních hrozeb počítat a brát je v potaz.

Aby mohl být zjištěn cíl práce, kterým je analyzování bezpečnostních hrozeb zemí Afrického rohu, byla ve druhé kapitole analyzovaná situace zemí regionu. Nejprve byly státy krátce představeny a uvedeny jejich základní údaje. Následná analýza byla rozdělena podle sledovaných částí, ze kterým by mohly potenciálně vzniknout bezpečnostní hrozby.

Nejprve byla zmíněna historie, aby bylo zřejmé co zapříčinilo současné dění v zemích, následně byly stanoveny mezníky dnešní politické reality, posléze bylo zaznamenáno etnické a náboženské složení společnosti, které se ukázalo být jednou ze základních příčin problémů zemí. Byly zmíněny zahraniční kontakty, které jsou pro zemi důležité a naopak, které je ohrožují a nakonec byla zmíněna hospodářská situace.

Ve všem ohledech se podle těchto analýz ukázalo být nejúspěšnější a nejméně potenciální konfliktní zemí Džibutsko. V současné době vláda neřeší žádný aktuální vnitřní, ani vnější konflikt a daří se jí v zemi udržovat mír. Poté co v roce 2003 provedla vláda reformu ve prospěch rozdělení moci mezi dvě znepřátelené skupiny

obyvatelstva Afarů a Issů se nekonají žádné výrazné nepokoje, které by ohrožovaly stabilitu země.

Co se týká hospodářského růstu, je země hodnocena jako nejúspěšnější v regionu. Je pro ni významná pomoc Francie a USA, které mají v zemi vojenské jednotky a kromě poskytování práce přispívají zemi přímými financemi. Pro Džibutsko je dále důležitý přístav, který je dalším významným zdrojem financí a rozvoje obchodu.

Etiopie na rozdíl od Džibutska čelí mnoha problémům vyplívajících především z multientického složení společnosti, ve které si velká etnika nárokují větší podíl na moci. Jedná se hlavně o Oromy, největší etnikum v Etiopii, Afary a Somálce. Somálci žijící v Ogadenu u somálské hranice se již od vyhlášení samostatnosti Etiopie snaží o přidružení k Somálsku a nerespektují etiopskou autoritu. Pro vládu země je velmi obtížné kontrolovat nejen tak velké území, které je navíc etnicky rozdělené a má různé požadavky.

Kromě vnitrostátních problémů řeší země permanentní konflikt s Eritreou, který stále není ukončený kvůli nevyřešenému sporu o podobě společných hranic. De facto sice vyřešen je, protože soud již přiřkl sporné území města Badme Eritreji, nicméně země nechtějí rozhodnutí akceptovat a Eritrea nechce odvolat své jednotky z hraniční oblasti.

Důvodem je eritrejská obava ze vzniku demilitarizované zóny, která se nabízí jako varianta pro vyřešení sporu. Vztahy mezi zeměmi se dále vyostřily poté, co se Etiopie a Eritrea proti sobě vyhradily v rámci somálského konfliktu, ve kterém se každá postavila na jinou stranu sporu.

Zhoršení vztahů s Eritreou již po eritrejském odtržení znemožnilo Etiopii přepravovat své zboží přes eritrejské přístavy, které Eritrea získala odtržením, a tak musela Etiopie začít hledat místo pro přepravování svého zboží jinde. Dnes spolupracuje s přístavem v Džibuti, na kterém se tak stala závislá.

Kromě kvalitní kávy nemá země velké množství vývozních artiklů a je odkázána především na zahraniční pomoc. Země má výhodu

v silném spojení, kterým jsou USA, pro které je Etiopie důležitým africkým partnerem v boji proti terorismu. USA zemi finančně přispívají, což pomáhá zlepšit její hospodářskou situaci. Zemi se daří posilovat její ekonomiku a je označována za zemi s nejrychleji rostoucí ekonomikou ze zemí neprodukcujících ropu.

Vzhledem k eritrejskému odtržení, jakož to etnicky homogenního území, země etnické problémy neřeší. V zemi vládne jediná povolená strana se svým předsedou jako prezidentem, za což je západními mocnostmi kritizována, nicméně situace zůstává stejná. Od roku 1997, kdy přechodné vládě vypršel mandát, se ještě neuskutečnily volby.

Na poli zahraničních vztahů má Eritrea kromě velmi konfliktních vztahů s Etiopií poměrně přátelský vztah s muslimským Somálskem, resp. jeho opozicí islámských soudů, kterou otevřeně podporuje. Z hospodářského pohledu je země zdecimovaná neustálými konflikty, které řeší prakticky od svého vzniku. V Eritreji není vybudována žádná infrastruktura, ani zázemí. Země také nemá žádného zahraničního partnera, a je tudíž odkázána na rozvojovou pomoc mezinárodních organizací.

Poslední zkoumanou zemí je Somálsko, jehož vláda čelí problémům ve všech analyzovaných oblastech. Země je rozdělena mezi klany, které si jsou vzájemně nesmiřitelnými odpůrci a odmítají se vzájemně respektovat. Kromě diktátorské vlády S. M. Barreho se žádné další od jeho svržení v roce 1991 nepodařilo kontrolovat celé území. Vzhledem k neexistenci centrální moci je země sužována neustálým občanskými nepokoji a mezi kmenovými válkami.

Možnou změnu obyvatelstvo vidí s nástupem a posilováním moci UIC, které jsou mezi lidmi stále populárnější. Koexistují vedle klanového práva, nijak se s ním nepřekrývají, a tak jsou klanovými vůdci respektováni, což se zatím žádné vládě nepodařilo. Jejich vliv začal sílit po roce 2006, kdy obsadili jih Somálska včetně většiny hlavního města.

Přechodná vláda TFG proti nim nebyla schopná bojovat, a teprve s pomocí intervence etiopských vojsk byly UIC potlačeny. V roce 2008 byla podepsána mírová dohoda, ke které se ale nepřidala radikální

skupina Al-Shabaab, které v zemi působí do dnešních dnů a snaží se znovu nabýt ztracená území, která UIC před vytlačeníem kontrolovala.

Al-Shabaab slibuje zemi spravedlnost a jistoty všem obyvatelům napříč klany, což je lidmi pozitivně přijímáno. Vláda TFG je stále více ohrožována, protože se ukazuje, že lidé více věří islámským soudům, jejichž postupu nekladou žádný odpor.

Kromě islámské opozice čelí vláda také třem separatistickým územím, která postupně vyhlásila nezávislost. První z nich je Somaliland, který je neprosperující částí Somálska a také nejstabilnější. Konají se v něm pravidelné volby, země provádí mnoho reforem, ale od uznání samostatnosti má daleko. Nejmladším samozvaným státem je Maakhir a dalším je Puntland, který se přiklání k současné vládě TFG.

Země je stálými klanovými boji zdecimována, chybí elementární zázemí a potraviny. Vzhledem k slabé centrální vládě ani není možné provést jakékoliv reformy. Stejně jako Eritrea je i Somálsko závislé na rozvojové pomoci, protože nemá stálého partnera jako Etiopie či Džibutsko.

V poslední třetí kapitole je dosaženo cíle práce a také zhodnocení stanovené hypotézy. Nejprve je řešeno, jestli o regionu může být na základě čtyř kritérií uvažováno jako o RSC. Na základě prvního kritéria bylo stanoveno, že region má pevně dané vnější hranice, a tudíž ho lze zřejmě odlišit od jiného území, což je důležité pro vymezení působení hrozeb.

Ukázalo se, že ačkoliv existuje mnoho hraničních sporů, které by mohly změnit hranice uvnitř regionu, nebudou mít tyto změny dopad na vnější podobu hranic. Ze sporů uvnitř regionu jsou nejvýznamnější spor mezi Etiopií a Eritreou o podobu hranic, v Etiopii dále etické skupiny Oromů či Somálců požadují změnu hranic a v Somálsku jsou již území, které vyhlásily nezávislost – Somaliland, Puntland, Maakhir.

Druhou podmínkou byla existence více než jednoho státu, aby mohla mezi zeměmi být anarchická struktura, což region také vzhledem k počtu čtyř států splňuje, takže je možné sledovat interakce dění mezi státy. Třetím kritériem bylo určení mocenských vztahů, které stejně jako

čtvrtá podmínka zhodnocení přátelských a nepřátelských vztahů pomohly lépe a rychleji posléze identifikovat hrozby v rámci států a stanovit příjemce a původce hrozby.

Džibutsko nemá s žádnou ze zemí přímo spor, stejně jako opačně žádná země s Džibutskem a je hodnoceno jako neutrální země snažící se vyvážit spory regionu a pomoci zprostředkovat mírová jednání. V zemi vládne silná vláda, která je obyvatelstvem tolerována a moc je rozdělena mezi Afary a Issy.

V Etiopii vládne EPRDF, která není tolerovaná všemi etniky a existují mnohá opoziční uskupení Oromů, Afarů a Somálců. Nejvýznamnější je oromská strana OPDO, která je pro EPRDF nejsilnějším soupeřem a v roce 2000 porazila ve volbách EPRDF a dostala se k moci. Země má tradičně nepřátelské vztahy s Eritreou.

V Eritreji stojí v čele moci jediná povolená strana PFDJ s jejím předsedou I. Afewerki, který je zároveň prezidentem země. Veškerá opozice je silně potlačována a I. Afewerki vládne jako diktátor bez voleb od vzniku země. Země má nejbližší k somálské opozici a nejdále k Etiopii.

Vztahy Somálska a dalších zemí jsou složitější. V současné době sice Etiopie podporuje somálskou vládu, avšak v minulosti vždy vystupovala proti zemi. Dnes se ale v důsledku hrozící islamizace země postavila na stranu Somálska a bojuje s ní proti radikální islámské opozici. Stejný postoj má vláda k Etiopii.

Druhé významné mocenské centrum v zemi opozice AL-Shabaab chová k Etiopii nepřátelství. Neuznala mírovou dohodu z roku 2008 a požadovala okamžité stažení etiopských jednotek. Vztahy s Eritreou jsou méně vyhrocené, protože země tradičně Somálsko podporovalo, stejně jako naopak, nicméně v současném konfliktu se vyhradila proti Etiopii a postavili na stranu opozice.

V druhé části je zodpovězen hlavní cíl práce, a to zhodnocení, jakým bezpečnostním hrozbám země Afrického rohu čelí. Pro Džibutsko je pravděpodobně nejvýznamnější bezpečnostní hrozbou ohrožení jeho hospodářského růstu, který by mohl přinést do země,

kteřá se těší míru a relativnímu klidu, nové nepokoje. Země je tak sekuritizována všemi ostatními zeměmi v regionu, protože jeho obchodní úspěchy mimo jiné závisí nad situaci regionu.

Křesťanská Etiopie se cítí sekuritizována všemi státy v regionu, které jsou muslimské. Nejvíce však Somálskem a jeho opozičním uskupení Al-Shabaab, které propaguje silnou islamizaci a myšlenku velkého Somálska, v rámci kterého by mělo dojít ke spojení všech Somálců do jednoho státu. Početná somálská, oromská a afarská etnika žijící v Etiopii by mohla zvýšit již tak významné nátlaky na etiopskou vládu a mohly by také na své straně mít Somálsko. Etiopie je tak ohrožována touto hrozbou zevnitř a i zvenčí.

Je sekuritizována také Eritreou, které odmítá stáhnout své vojáky ze společné hranice a také podporuje etiopské separatistické skupiny. Dalším důvodem eritrejské sekuritizace je hledání spojenců v arabské části světa, kdy se Etiopie opět obává sílícího muslimského vlivu v regionu, proti kterému bojuje.

Eritrea, ve které vládne umírněný muslimský režim sice podporuje radikální Al-Shabaab, nicméně především proto, aby se ocitla na straně proti Etiopii, jakož to jejího tradičního soupeře. Nicméně i současná vláda se může obávat potenciální změny režimu, na kterou by pravděpodobně Somálsko zvyšovalo tlak poté co by se radikálové dostali k moci s cílem změny Eritreje na radikální muslimský režim.

Pro Somálsko je velkou hrozbou jeho samotné klanové uspořádání společnosti, které je příčinou nestability a stále neúspěšného hledání centrální autority. Současná opozice Al-Shabaab je mezi obyvateli oblíbená, spatřují v ní důvěru a také kontroluje větší část území než TFG.

Tato radikální muslimská skupina sekuritizuje primárně Etiopii, která se obává sílícího muslimského vlivu v ostatních zemích a také podpory etiopského somálského obyvatelstva. Somálsko je také sekuritizované separatistickými územími Somalilandem, Puntlandem a Maakhirém, které neuznávají současnou vládu a snaží se o vyhlášení samostatnosti, případně větší míry autonomie.

Poslední podkapitola pojednává o propojení bezpečnostní hrozeb v regionu a poukázání na klíčový spor, který sekuritizuje všechny ostatní země a všechny ostatní aktéry. Cílem je potvrzení nebo zpochybnění stanovené hypotézy: *Země Afrického rohu spadají do kategorie plně rozvinutého regionálního bezpečnostního komplexu na základě všech podmínek nutných pro platnost RSCT.*

Na základě analýzy ve druhé kapitole a následného pojmenování a propojení bezpečnostních hrozeb napříč regionem vyplývá, že stanovená hypotéza byla v práci potvrzena, protože bezpečnostní hrozby v regionu Afrického rohu jsou natolik propojené, že vyřešením jedné hrozby v jedné zemi nedojde k vyřešení hrozby v ostatních zemích, respektive vyřešením sporu mezi TFG a Al-Shabaab, hrozby stanovené jako zastřešující ostatní hrozby, nedojde k ukončení hraničního sporu mezi Etiopií a Eritreou, nebude odstraněna snaha separatistických skupin v Etiopii, nebude omezena snaha somálských samozvaných států o vyšší míru autonomie a nepomine hrozba pro džibutské hospodářství aj.

Pravděpodobně by vyřešením sporu TFG a Al-Shabaab došlo k omezení intenzity jednotlivých hrozeb, to ale nic nemění na tom, že by země tyto hrozby stále vnímaly jako existující a možné k vyostření. Otázkou také zůstává, jak by byl spor mezi TFG a Al-Shabaab vyřešen, což se nedá přesně odhadnout. Nejpravděpodobnější jsou ale dvě varianty.

Tou první je přeměna Somálska na radikální muslimský režim, který bude ještě více sekuritizovat sousední země, protože by pravděpodobně začal vyvíjet tlak na stejnou přeměnu v Eritreji, čímž by ještě ztížil pozici křesťanské Etiopii nejen na poli vnějším v regionu, ale i ve vnitrostátních záležitostech, kdy se dá očekávat, že by separatistické skupiny Afarů, Oromů a Somálců zостřily tlak na etiopskou vládu.

Druhou možností je ponechání Somálska v současném stavu, kdy prozatímní vláda bude kontrolovat pouze minimální část země, respektive hlavního města, bude čelit útokům Al-Shabaab

a obyvatelstvo zůstane na rozhraní mezi těmito dvěma uskupeními. Možnost, že by vláda TFG získala moc nad celým územím se jeví vysoce nepravděpodobná vzhledem k moci, kterou v dnešní době v zemi má.

Pokud by do země vstoupily mírové jednotky UN nebo AU, tak vzhledem ke zkušenostem s misemi UNSOM 1 a UNSOM2, Rangers a Delta Force, by se lid pravděpodobně ještě více vyhradil vůči vládě, protože s těmito misemi nemá země dobrou zkušenost. Nabízí se otázka, zda by problém Somálska nedokázala pomoci řešit velmi početná mise s rozsáhlými pravomoci. Nakolik je takové řešení žádoucí a reálné by mohlo být podnětem k dalšímu výzkumu.

Při analýze bezpečnostních hrozeb skrze teorie RSCT je nutné brát v potaz také skutečnost, že významem této analýzy není určení nějakých potenciálně existujících hrozeb, ale více uvědomění si, jak vztahy mezi zeměmi jednoho regionu fungují, a jak se může dění v jedné zemi promítnout do země další. Dalším pozitivem je stanovení samotných hrozeb, díky kterým je ukázáno, jakým problémům vlády zemí čelí.

Ačkoliv je dle konceptu RSCT stanoveno, z jakých oblastí lze hrozby vysledovat, a jak najít jednotlivé aktéry, není již dále zřejmé, jak oddělit hrozby více závažné a méně závažné a v neposlední řadě je také zavádějící zhodnocení skutečně objektivních hrozeb. Autorům je tak ponecháno poměrně velké množství volného prostoru, vzhledem k čemuž se poté mohou analýzy snadno lišit a hůře porovnávat.

Co se týká vhodnosti literatury, bylo snadné najít aktuální statistické údaje ohledně zemí a také nastínění základního vývoje dění. Nejpřesnější informace poskytly BBC News a také Encyklopedie států MZV ČR. S komentáři dění bylo nezbytné vybírat, která literatura je vhodná, a která nikoliv, protože existuje široká škála komentátorů. Za věrohodný zdroj je považovaný server AllAfrica.com a dále měsíčník Mezinárodní politiky. Vyzdviženy jsou zde jen hlavní a nejvíc využívané zdroje.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Časopisy

ABRUZZESE, Leo: *Blízký východ a Afrika*. Svět 2010, The Economist, s. 69.

ADIB-MOGHADDAM, Arshin: *Regional Security Complex Theory: a critical examination*. International Studies Journal, 3, 2006, 1, s. 25-40

BARNES, Cedric – HASAN, Harun: *The Rise and Fall of Mogadishu's Islamic Courts*. Journal of Eastern African Studies, 1, 2007, 2, s. 151-160.

BUZAN, Barry - LITTLE, Richard: *Beyond Westphalia? Capitalism after the „Fall“*. Review of International Studies, 25, 1999, 1, s. 89-104.

EDNA, Ismail Adan: *Uznání Somalilandu brání neznalost jeho historie*. Mezinárodní politika, 32, 2008, 4, s. 17-19.

FREEMAN, Christopher. *The European Security Complex-Fait Accompli? A critique of the Copenhagen School*. Peacekeeping and International Relations, 20, 2001, 1, s. 7-9.

GEDLU, Mesfin: *Eritrea a Etiopie*. Mezinárodní politika, 20, 1995, 7, s. 31-33.

GEDLU, Mesfin: *Zaostřeno na Africký roh*. Mezinárodní politika, 20, 1995, 11, s. 28-31.

KALOUS, Miroslav: *Ani po příměří mrtvých v Somálsku neubývá*. Mezinárodní politika, 32, 2008, 10, s. 34-36.

KUMSA, Alemayehu.: *Etiopsko-eritrejská válka 1998-2000*. Mezinárodní politika, 25, 2001, 8, s. 10-12.

KUMSA, Alemayehu – ZÁHOŘÍK, Jan: *Etnický federalismus v Etiopii v širší perspektivě*. Mezinárodní politika, 32, 2008, 1, s. 32-34.

MENKHAUS, John Kenneth: *Political Islam in Somalia*. Middle East Policy, 9, 2002, 1, s. 109-123.

RADĚJ, Tomáš: *Somálsko: občanská válka a kolaps státu*. Mezinárodní politika, 28, 2004, 5, s. 8-10.

WOLFERS, Arnold: „*National security*” as an ambiguous Symbol. Political Science Quarterly, 67, 1952, 4, s. 481-502.

ZÁHOŘÍK, Jan: *Eritrea jako faktor nestability v Africkém rohu*. Mezinárodní politika, 33, 2009, 9, s. 33-35.

ZÁHOŘÍK, Jan: *Hrozí nova válka mezi Etiopií a Eritreou?* Mezinárodní politika, 32, 2008, 10, s. 29-32.

ZÁVĚŠICKÝ, Jan: *Boj proti terorismu v současném Somálsku*. Mezinárodní politika 26, 2003, 10, s. 20-23.

Jiné prameny

Africa: The boring life of a warlor. In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/1072611.stm> (6. 8. 2010)

Agreement between TFG and the Alliance for the Re-liberation of Somalia, Djibouti, 19. srpna 2008. In: UN Missions, <http://unpos.unmissions.org/Portals/UNPOS/Repository%20UNPOS/080818%20-%20Djibouti%20Agreement.pdf> (9. 2. 2011)

AMISOM. In: African Union, <http://www.african-union.org/root/AU/AUC/Departments/PSC/AMISOM/amisom.htm>

(9. 12. 2010)

BBC Country Profile: Djibouti. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1070579.stm (12. 9.

2010)

BBC Country Profile: Eritrea. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1070813.stm (12. 9.

2010)

BBC Country Profile: Ethiopia. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1072164.stm (12.

9. 2010)

BBC Country Profile: Somalia. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1072592.stm (12. 9.

2010)

Countries and Their Culture: Somalia. In: Every Culture, <http://www.everyculture.com/Sa-Th/Somalia.html> (12. 9. 2010)

DYČKA, Lukáš: Vyzbrojování Eritreji a Etiopie moderní leteckou technikou. In: Military,

<http://www.military.cz/accessories/Etiopie/default.htm> (12. 2. 2011)

Ekonomická charakteristika: Džibuti. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/dzibuti/politika/ekonomicka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

Ekonomická charakteristika: Eritrea. In: Encyklopedie států MZV ČR

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/eritrea/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html (12. 9. 2010)

Ekonomická charakteristika: Etiopie. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/etiopie/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html (12. 9. 2010)

Ekonomická charakteristika: Somálsko. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/somalsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html (12. 9. 2010)

Ekonomika, očekávaný vývoj v teritoriu: Eritrea. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/eritrea/ekonomika/cekavany_vyvoj_v_teritoriu.html (12. 9. 2010)

Ethiopia: 2010 Elections and Zenawi New Games. In: All Africa, <http://allafrica.com/stories/200909240874.html> (15. 12. 2010)

Etiopie. In: Encyklopedie států MZV ČR, http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/etiopie/index.html (12. 9. 2010)

History of Oromo People. In: Ethiopia Tribe, <http://ethiopiatribe.com/history-of-oromo-people/> (10. 1. 2011)

LUKÁŠ, Ivan: *Teorie regionálních bezpečnostních komplexů a současný konflikt v Africkém rohu.* Dizertační práce FSV UK.

MESFIN, Berouk: *The Horn of Africa as a Security Complex: Towards a Theoretical Framework.* Institute for Security Studies, http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2010/1256_1136.pdf (12. 7. 2010)

Nejvyšší Unie islámských soudů. In: Global Security, <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/icu.htm> (9. 2. 2011)

Oddlužení pro silně zadlužené chudé země, HIPC iniciativa, 16. prosince 2010. In: International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm> (12. 2. 2011)

POTŮČEK, Jan: *Kavkaz: regionální konfliktní komplex*, Internetový politologický časopis e-Polis, 10. 6. 2005, <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/101-kavkaz-regionalni-konfliktni-komplex-1-cast.html> (9. 9. 2010)

Somali Islamists al-Shabab 'join al-Qaeda fight', 1. února 2010. In: BBC news, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8491329.stm> (12. 2. 2010)

Somalia's Islamic Courts. In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/5051588.stm> (9. 2. 2011)

Timeline: Djibouti. In: BBC News, http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1070593.stm (12. 9. 2010)

Timeline: Ethiopia. In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1072219.stm> (12. 9. 2010)

Timeline: Somalia. In: BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1072611.stm> (12. 9. 2010)

The Conflict between Eritrea and Ethiopia. In: The Horn of Africa War, <http://www.hrw.org/reports/2003/ethioerit0103/ethioerit0103-02.htm> (2. 8. 2010)

UNMEE. In: UN Missions, <http://unmee.unmissions.org/> (9. 2. 2011)

UNSOM1. In: UN Missions,
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm> (12. 2. 2011)

UNSOM2. In: UN Missions,
<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2p.htm> (12. 2. 2011)

V Etiopii volí poslance, 23. 5. 2010. In: ČT24,
<http://www.ct24.cz/svet/90762-v-etiopii-voli-poslance/> (18. 12. 2010)

Vnitropolitická charakteristika: Džibuti. In: Encyklopedie států MZV ČR,
http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/dzibuti/politika/vnitro_politicka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

Vnitropolitická charakteristika: Eritrea. In: Encyklopedie států MZVČR,
http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/eritrea/politika/vnitro_politicka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

Vnitropolitická charakteristika: Etiopie. In: Encyklopedie států MZVČR,
http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/etiopie/politika/vnitro_politicka_charakteristika.html (12. 9. 2010)

LITERATURA

AYOOB, Mohammed: *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict and International System*. Boulder, Lynne Rienner Publisher 1995, 216 s.

BAAR, Vladimír: *Národy na prahu 21. století – emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava, Tilia 2001, 415 s.

BUZAN, Barry: *Další zkoumání problému analytických rovin v mezinárodních vztazích*. In: BOOTH, Ken – SMITH, Steve (Eds.):

Současné teorie mezinárodních vztahů. Praha, Barrister & Principal 2001, s. 105-125.

BUZAN, Barry: *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era. 2nd Edition*. Boulder, Lynne Rienner Publisher 1991, 311 s.

BUZAN, Barry – WÆVER, Ole: *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Cambridge, Cambridge University Press 2003, 564 s.

BUZAN, Barry – WÆVER, Ole – DE WILDE, Jaap: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. Brno, Centrum strategických studií 2005, 270 s.
(první výtisk v anglickém jazyce: BUZAN, Barry – WÆVER, Ole – de WILDE, Jaap: *Security. A New Framework for Analysis*. Colorado, Lynne Rienner Publishers 1998).

CAPUTO, Philip: *Horn of Africa*. London, Vintage Books 2002, 486 s.

EICHLER, Jan: *Bezpečnostní studia*. In: ZEMAN, Petr (Edd.): *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Brno, Ústav strategických studií Vojenské akademie 2003, 186 s.

FRANCIS, David J.: *Uniting Africa. Building Regional Peace and Security Systems*. Hampshire, Ashgate Publishing Limited 2006, 242 s.

HRBEK, Ivan a kol.: *Dějiny Afriky. Kniha První*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1966, 484 s.

LIPPMANN, Walter: *U.S. foreign policy: shield of the republic*. Boston, Little, Brown and Company 1943, 177 s.

MANNES, Aaron: *Profiles in Terror: The Guide to the Middle East Terrorist Organizations*. New York, Rowman & Littlefield Publisher 2004, 373 s.

MENKHAUS, John Kenneth: *Security Systems in Somali East Africa*. In: ANDERSEN, Louise – MOLLER, Bjørn – STEPPUTAT, Finn (Eds.): *Fragile States and Insecure People? Violence, Security, and Statehood in Twenty-First Century*. New York, Palgrave Macmillan 2007, s. 67-98.

MENKHAUS, John Kenneth: *Somalia: A situation Analysis. Paper 7*. New York, UN High Comissioner 2000.

PANTŮČKOVÁ, Jitka a kol.: *Střední a východní Afrika*. Praha, Institut zahraničního obchodu/ČTK-Pressfoto 1989, 512 s.

PUGH, Michael Charles – SIDHU, Waheguru Pal Singh: *The United Nations and Regional Security: Europe and Beyond International*. Boudle, Lynne Rienner Publisher Inc. 2003, 275 s.

SHEEHAN, Michael: *International Security: An Analytical Survey*. New York, Lynne Rienner Publishers 2005, 180 s.

WAIISOVÁ, Šárka: *Bezpečnost – vývoj a proměna konceptu*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2005, 159 s.

WÆVER, Ole: *Securitization and Desecuritization*. In: LIPSCHUTZ, Ronnie D. (Edd.): *On Security*. New York, Columbia University Press 1995, 233 s.

WOODWARD, Peter: *The Horn of Africa, Politics and International Relations*. New York, I.B. Tauris&Co 2003, 224 s.

PŘÍLOHY

Seznam

Příloha č. 1 Mapa Afrického rohu

Africa: The Horn of Africa. In: Maps of world,
<http://www.mapsofworld.com/africa-country-groupings/horn-of-africa-political-map.html> (12. 9. 2010)

Příloha č. 2. Regionální rozdělení v Etiopii

New War Fears in Horn of Africa. In: BBC News,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4401782.stm> (12. 9. 2010)

Příloha č. 3. Region Ogaden

Současný stav Etiopie. In: Madsteve's Blog,
<http://madsteve.blog.cz/0804/soucasny-stav-etiopie-hamase> (12. 9. 2010)

Příloha č. 4 Sporné hraniční území mezi Etiopíí a Eritreou

Ethiopian War. In: BBC News,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4401784.stm> (12. 9. 2010)

Příloha č. 5 Přehled somálských klanů

Maps of Somalia. In: Nation Master,
<http://maps.nationmaster.com/country/so/1> (12. 9. 2010)

Příloha č. 6 Hlavní somálské klany a sub-klany

Chronic Failures in the War od Terror – From Afghanistan to Somalia.
In: The International Council on Security and Development,
http://www.icosgroup.net/modules/reports/chronic_failures_war_terror/somalia (12. 9. 2010)

Příloha č. 7 Mapa somálských samozvaných států

Maakhir: A New Somali State Calling for Somalia's Unity. In: Maakhir, <http://maakhir.wordpress.com>, (12. 9. 2010)

Příloha č. 8 Území Maakhir v Somálsku

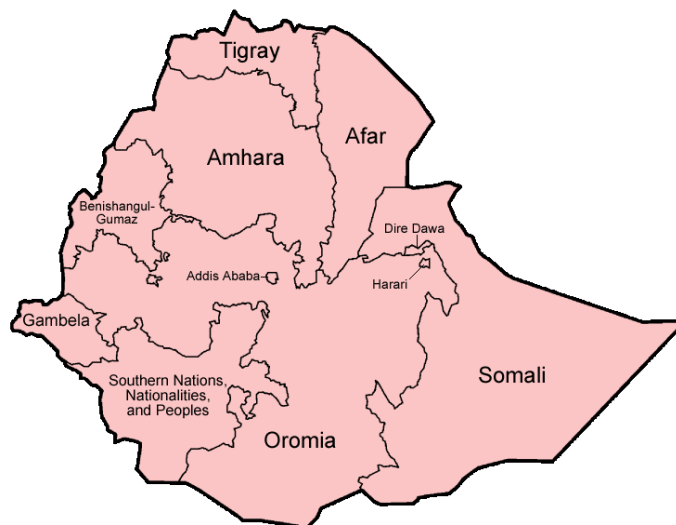
Maakhir. In: Biyokukule, <http://biyokulule.com> (12. 9. 2010)

Obrazové přílohy

Příloha č. 1 Mapa Afrického rohu

Příloha č. 2. Regionální rozdělení v Etiopii

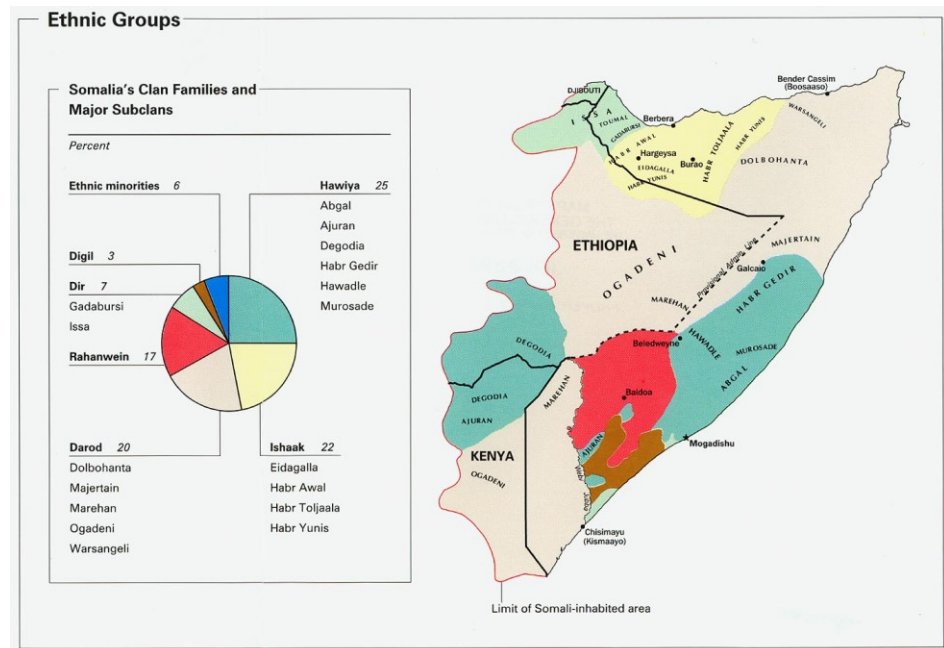
Příloha č. 3. Region Ogaden

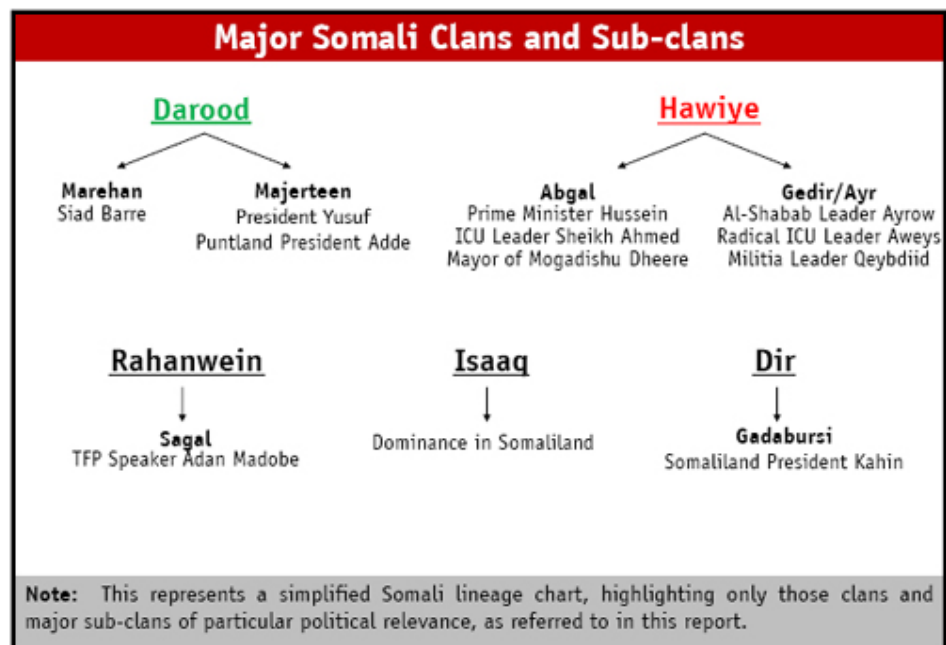
Příloha č. 4 Sporné hraniční území mezi Etiopií a Eritreou

Příloha č. 5 Přehled somálských klanů

Příloha č. 6 Hlavní somálské klany a sub-klany

Příloha č. 7 Mapa somálských samozvaných států

Příloha č. 8 Území Maakhir v Somálsku

Textové přílohy

Seznam používaných zkratk

Teoretická část

RSC (Regional Security Complex, Regionální bezpečnostní komplex)

RSCT (Regional Security Complex Strategy, Teorie regionálních bezpečnostních komplexů)

Zkratky objevující se ve více kapitolách

AU (African Union, Africká Unie)

EU (European Union, Evropská Unie)

GDP (Gross Domestic Product, hrubý domácí produkt)

HIPC (Heavily Indebted Poor Countries , Hluboce zadlužené chudé země)

IMF (International Monetary Fund, Mezinárodní měnový fond)

MZV ČR (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky)

UN (United Nations, Organizace spojených národů)

USA (United States of America, Spojené státy americké)

USD (United States Dollar, americký dolar)

USSR (The Union of Soviet Socialist Republics, Svaz Sovětských socialistických republik)

WB (World Bank, Světová banka)

Džibutsko

UPM (Union for Presidential Majority, Unie pro prezidentskou republiku)

Etiopie a Eritrea

AFCC (Armed Forces Coordinating Committee, Rada koordinovaných ozbrojených sil)

ARDUF (Afar Revolutionary Democratic Union Front, Afarská revoluční demokratická sjednocená fronta)
ELF (Eritrean Liberation Front, Eritrejská osvobozenecská fronta)
EPLF (Eritrean People' s Liberation Front , Eritrejská lidově-osvobozenecská fronta)
EPRDF (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front, Revoluční demokratická fronta etiopského lidu)
OLA (Oromo Liberation Army, Oromská osvobozenecská armáda)
OLF (Oromo Liberation Front , Oromská osvobozenecská fronta)
PFDJ (People' s Front for Democracy and Justice, Lidová strana pro demokracii a právo)
PMAC (Provisional Military Administrative Council, Prozatímní vojenská administrativní vláda, Derg)
OPDO (Oromo People's Democratic Organization, Oromská lidově-demokratická organizace)
TPLF (Tigrrian People's Liberation Front , Tigrejská lidově-osvobozenecská fronta)
UNMEE (United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea, Mise Organizace spojených národů v Etiopii a Eritreji)
WSLF (Western Somali Liberation Front, Západo-somálská osvobozenecská fronta)

Somálsko

ANISOM (African Union Mission in Somalia, Mise Africké Unie v Somálsku)
ARS (Alliance for the Re-liberation of Somalia, Aliance za znovu osvobození Somálska)
SRRC (Somali Reconciliation and Restoration Council, Somálská rada pro mír a obnovu)
TFG (Transitional Federal Government , Přejchodná federální vláda)
TNG (Transitional national Government, Přejchodná národní vláda)
UIC (The Union of Islamic Courts, Unie islámských soudů)

USC (United Somali Congress, Kongres spojeného Somálska)

UNOSOM1 (UN Operation in Somalia 1, Operace Organizace spojených národů v Somálsku 1)

UNOSOM2 (UN Operation in Somalia 2, Operace Organizace spojených národů v Somálsku 2)

UNITAF (United Task Force, Spojené „úkolové“ síly)

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Nepokojová Markéta

Název katedry a fakulty: Katedra politologie a evropských studií,
Filozofická fakulta

Název bakalářské diplomové práce: Bezpečnostní hrozby Afrického rohu. Analýza regionálního bezpečnostního komplexu

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Markéta Žídková, Ph.D.,
M.A.

Počet znaků: 114 055

Počet příloh: 8

Počet titulů použité literatury: 73

Klíčová slova: regionální úroveň, bezpečnostní strategie, Africký roh, Džibutsko, Etiopie, Eritrea, Somálsko, regionální bezpečnostní komplex, teorie regionálních bezpečnostních komplexů

Charakteristika bakalářské diplomové práce: Práce se zabývá analýzou Afrického rohu. Cílem práce je zjistit, do jaké kategorie, podle RSCT, země patří, a jaká jsou následná východiska pro řešení bezpečnostní situace. V práci je zkoumaná situace v zemích regionu – Džibutsku, Etiopii, Eritreji a Somálsku, na základě kterých jsou poté popsány bezpečnostní hrozby, kterými na sebe země působí.

ANNOTATION

Surname, name: Nepokojová Markéta

Name of the department and the faculty: Department of Political Science and European Studies, Faculty of Arts

Name of the bachelor thesis: Security Threats of the Horn of Africa. The Analyse of Regional Security Complex

Supervisor's name: Mgr. Markéta Žídková, Ph.D., M.A.

Number of signs: 114 055

Number of appendixes: 8

Number of titles of the literature used: 73

Keys words: regional level, security strategy, the Horn of Africa, Djibouti, Ethiopia, Eritrea, Somalia, regional security complex, Regional security complex strategy

Characteristic of the bachelor thesis: Thesis talks about the Horn of Africa Analyse. The point is to realise, in which part states are in and which consequences are for security strategy result according to RSCT. There are in the states of the region – Djibouti, Ethiopia, Eritrea and Somalia describe security threats, which are between the states.